

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Quarterly Journal, Vol. 22, No. 10, Winter 2023, 143-178
Doi: 10.30465/crtls.2023.39964.2513

A Criticism and Pathology Record of *Nafthat ol-Masdoor*-Related Research (Until the End of 1399 Sh)

Sarah Zabihi*

Mohammad Ali Khazanehdarloo**

Abstract

The subject of the present study is the criticism and pathology of the articles in the field of “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research. Due to the lack of record of “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research, the present article tries to achieve the purpose of compiling “*Nafthat ol-Masdoor*”-related research, describing the status of research and criticism and pathology of the articles. For this purpose, a descriptive-analytical method of quantitative-qualitative analysis with a critical approach and citing library and documentary sources is considered. The research results in the record section show 140 articles in this field. In the criticism and pathology section, being general considering the titles, weaknesses in the theoretical foundations and some structural parts of the article, description of examples instead of analysis, defects in resources, ignoring the new perspectives of critiques and theories, and types of background research shortcomings are discussing, which have some consequences including the repetition in subject, finding, and result, central education, confusion and scattering of the materials, and finally researcher's confusion and keeping articles away from innovation. The authors, while enumerating the structural errors of the articles that are closely related to

* PhD Student in Persian Language and Literature, Guilan University, Guilan, Iran,
(Corresponding Author), Sarah_Zabihi@phd.guilan.ac.ir

** Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Guilan University, Guilan, Iran,
khazaneh@guilan.ac.ir

Date received: 24-09-2022, Date of acceptance: 26-01-2023

۱۴۴ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

each other, suggest some solutions such as turning to meta-critique, meta-study, meta-discourse, and the fields of scientometrics at the end of the research.

Keywords: *Nafthat ol-Masdoor*, Scientific-Research Article, Structural Evaluation, Critical Pathology, Consequence and Solution

پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
فصل‌نامه علمی (مقاله مروری)، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱، ۱۴۵-۱۷۸

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه نفثه‌المصدور پژوهی

(تا پایان سال ۱۳۹۹ ش)

سارا ذبیحی*

محمدعلی خزانه‌دارلو**

چکیده

مسئله پژوهش حاضر نقد و آسیب‌شناسی مقالات حوزه نفثه‌المصدور پژوهی است. به دلیل فقدان کارنامه نفثه‌المصدور پژوهی، سعی نوشتار حاضر بر این است که هدف تدوین کارنامه نفثه‌المصدور پژوهی توصیف و تصویر وضعیت پژوهش‌ها و نقد و آسیب‌شناسی مقالات را محقق گرداند. بدین منظور، روش توصیفی - تحلیلی از نوع تحلیل کمی - کیفی با رویکردی انتقادی و استناد به منابع کتاب‌خانه‌ای و اسنادی مدنظر قرار می‌گیرد. نتایج پژوهش در بخش کارنامه ۱۴۰ مقاله را در این حوزه نشان می‌دهد. در بخش نقد و آسیب‌شناسی، کلی‌بودن عناوین، ضعف در مبانی نظری و برخی بخش‌های ساختار مقاله، توصیف شاهد مثال‌ها به جای تحلیل، نقص در منابع، بی‌توجهی به چشم‌اندازهای تازه نقدها و نظریه‌ها، و انواع کاستی‌های پیشینه‌پژوهی مطرح می‌گردد که پی‌آمدهایی چون تکرار در موضوع، یافته، و نتیجه، آموزش محوری، آشفتگی و پراکندگی مطالب، و در نهایت سردرگمی محقق و دورماندن مقالات از نوآوری و ابداع را در بر دارد. نگارندگان، ضمن برشمردن خطاهای ساختاری مقالات، که در ارتباط تنگاتنگی باهم قرار دارند، راه‌کارهایی مثل روی‌آوری به فرآیند، فرامطالعه، فراگفتمان، و حوزه‌های علم‌سنجی را در پایان پژوهش پیش‌نهاد می‌دهند.

* دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران (نویسنده مسئول)،

Sarah_Zabih@phd.guilan.ac.ir

** دانشیار زبان و ادبیات فارسی، عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان، گیلان، ایران، khazaneh@guilan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۶

کلیدواژه‌ها: نفثه‌المصدر، مقاله علمی - پژوهشی، ارزیابی ساختاری، آسیب‌شناسی انتقادی، پی‌آمد و راه‌کار.

۱. مقدمه

مقاله علمی - پژوهشی «بر تحقیق و بررسی همه‌جانبه یک موضوع علمی استوار است و آخرین نتایج حاصله از مطالعات علمی را درباره یک مسئله بیان می‌کند» (فتوحی ۱۳۹۶: ۱۲۸). لذا، انتخاب مسئله پژوهشی مناسب، مطالعه نظام‌مند، و ارائه آن طبق اصول مقاله‌نویسی به جامعه علمی دارای اهمیت است. کتاب *نفثه‌المصدر* (۶۳۲ق) اثر شهاب‌الدین محمد خرنذی زیدری نسوی است. به علت تناسب معنایی نام آن با سرگذشتی که بر مؤلف گذشته، در بخش‌هایی از مقالات از مشقت‌ها و دشواری‌های مؤلف سرگذشت‌نامه‌ها و رنج‌نامه‌های زیادی تصویر شده است.

۱،۱ تعریف مسئله و اهمیت پژوهش

مقاله حاضر ره‌آورد واکاوی و واری مقالات حوزه *نفثه‌المصدر* پژوهی است. ضرورت توجه به مسئله آسیب‌شناسی مقالات حوزه *نفثه‌المصدر* پژوهی بعد از مشاهده، مطالعه، و بررسی آن‌ها حائز اهمیت گشت. پژوهش بدیع در مطالعه کتاب *نفثه‌المصدر* نیازمند منبع و مرجعی است که مقالات این حوزه را سامان داده باشد و راهنمای انتخاب موضوعی تازه با نوآوری و اصالت ابداع باشد.

۲،۱ پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش

این خلأ ذهن پژوهش‌گران پژوهش حاضر را به خود جلب کرد. پرسش‌های اساسی این است که کارنامه *نفثه‌المصدر* پژوهی چه وضعیتی دارد؟ چه آسیب‌هایی در مقالات این حوزه برجسته است؟ آسیب‌های موجود چه پی‌آمدهایی دارند؟ راه‌کار برون‌رفت از آسیب‌ها و پی‌آمدهای حوزه *نفثه‌المصدر* پژوهی چیست؟ *نفثه‌المصدر* پژوهی، تا پیش از سال ۱۳۹۴، کم‌تر مورد توجه محققان بوده است و با فراخوان همایش‌ها و توجه نشریات به تدریج نگاه‌های بیش‌تری به سمت این کتاب جلب شد تا این‌که در سال ۱۳۹۹، به دلیل اشباع برخی موضوعات، پژوهش‌ها سیر نزولی یافت. اشباع اطلاعات و داده‌ها حاکی از علل و پی‌آمدهایی است که در پژوهش بحث شده است و سعی بر این بوده که پیش‌نهادها و راه‌کارهایی ارائه گردد.

یکی از دشواری‌های پیش‌رو، علاوه بر جمع‌آوری مقالات از سایت‌ها و بانک‌های نمایه‌ساز مختلف، انتخاب یا طرح روشی برای پژوهش بوده است که تمامی مقالات را با ذکر اطلاعات و مشخصات شناس‌نامه‌ای در بر بگیرد. شایان توجه است که «ساختار استدلال به‌وسیله خود محتویات در پایان تعیین خواهد شد. هیچ مدل پیش‌ساخته و ازپیش‌آماده‌ای، که ساختار مناسب را برای استدلال علمی فراهم کند، وجود ندارد» (گوکسیک ۱۳۸۴: ۲۱۸). در پژوهش حاضر نیز بررسی کیفیت مقالات معیار ساختار آسیب‌شناسی قرار گرفته است. در نتیجه، تلاش پژوهش این است که بتواند مرجعی برای پژوهش‌های آتی در حوزه نفیة‌المصدر پژوهی واقع شود. هدف پژوهش توصیف و تصویر کارنامه نفیة‌المصدر پژوهی و تبیین وضعیت پژوهش‌ها و آسیب‌شناسی آن‌ها با رویکرد انتقادی است.

۳،۱ روش پژوهش

روش پژوهش بدین صورت است که ابتدا کارنامه مقالات براساس سال انتشار ارائه شده است. تعداد مقالات در مجموع ۱۴۰ مقاله است. مقالات مجلات فرهنگی، تخصصی، ترویجی، پژوهشی، و ... همگی ذکر شده‌اند تا هیچ موضوعی جا نماند. آن بخش از ساختار مقالات در بررسی مدنظر قرار گرفته است که آسیب‌ها و خطاهای آن‌ها از نظر اصول مقاله‌نویسی به پی‌آمدهایی انجامیده که تقلیل‌دهنده کمیت و کیفیت و کلیت پژوهش علمی این حوزه گشته است. به دلیل پرهیز از طولانی‌شدن، مقالاتی نمونه‌وار ذکر شده‌اند که ایرادات پرتکرار پژوهش‌ها در آن‌ها بیش‌تر برجسته شده است و چون توضیح و نقد همه مقالات در این مقال نمی‌گنجید، در بیان ایرادات و آسیب‌های برجسته و پرتکرار به ذکر چند نمونه اکتفا شده است. لذا، مقالاتی که نقد نشده‌اند به‌منزله برابر بودن یا بی‌نقص بودن آن‌ها نیست. هم‌چنین، پژوهش حاضر منکر ارزش و ثمره مقالاتی که نقد شده‌اند نیست. صرفاً تلاش شده است داده‌های جمع‌آوری شده براساس آسیب‌های برجسته و پرتکرار طبقه‌بندی شوند تا بدین وسیله راه برای پژوهش‌های بعدی هموار گردد.

۴،۱ پیشینه پژوهش

در زمینه آسیب‌شناسی مقالات پژوهش‌های مختلفی محقق گشته است. زارع و دیگران (۱۳۹۸) نواقصی مثل کلی‌بودن عنوان، ارائه سطحی مبانی نظری، فقدان رویکرد مسئله‌محوری

و تحلیل انتقادی، کلیشه‌ای بودن نتایج، و ... را برشمرده‌اند. بابازاده اقدام و خانی کلقای (۱۳۹۲) به بررسی ۵۳ مقاله پرداختند که اکثر آن‌ها فاقد معیارهای قابل قبول مقدمه بوده‌اند. باوان‌پوری (۱۳۹۹) در مقاله کوتاه خود نتیجه می‌گیرد که آسیب عمده در عناوین مورد بررسی به استفاده از عباراتی نظیر «بررسی» و هم‌سان‌های آن و ... برمی‌گردد. امن‌خانی و علی‌مددی (۱۳۹۱) نیز به علل پیش‌آمدن آسیب کاربرد غیرروشنند نظریه از جمله بی‌توجهی به بسترهای تاریخی و فرهنگی نظریه‌ها، انتخاب نادرست نظریه‌ها، ناتوانی در ترکیب نظریه، و ... در تحقیقات ادبی می‌پردازند. هم‌چنین، محمدی کله‌سر (۱۳۹۷) بهره‌گیری غیرروشنند از نظریه‌های ادبی را، که برآمده از اشکالات روش‌شناختی است، به‌عنوان مهم‌ترین آسیب پژوهش‌های ادبی نقد می‌کند و پی‌آمد نگاه غیرعلمی به نظریه‌ها را ناکارآمدی، بی‌فایده‌گی، و تکراری بودن پژوهش‌ها و خالی بودن از نتایج مفید می‌داند. گلباف و دیگران (۱۳۹۷) ۳۳۶ مقاله را در حوزه ناصرخسروپژوهی از دو جنبه ساختاری و محتوایی بررسی کرده‌اند. خافی و دیگران (۱۳۹۱) آسیب‌هایی چون بی‌توجهی به پیشینه، تحمیل معنا به متن، ناهماهنگی عنوان با محتوا، و ... را در حوزه فردوسی و شاهنامه شناسایی کرده‌اند. پژوهش حاضر سعی کرده است کیفیت مقالات را هم‌چون مقاله مذکور پیشین با روش توصیفی - تحلیلی از نوع تحلیل کمی - کیفی بررسی کند.

۲. کارنامه مقالات

۱،۲ پیش از سال ۱۳۹۰

اگر نوشتار یزدگردی (۱۳۴۳)، شامل کلیات سبک‌شناختی *نفته‌المصدر* در ابتدای کتاب، به‌عنوان اولین جستار محسوب شود، قدمت مقالات به ۵۶ سال پیش بازمی‌گردد. با دقت در محل انتشار هیچ مقاله‌ای در همایش ارائه نشده است. از سال ۱۳۸۷ به‌صورت تخصصی ساختار مقاله علمی - پژوهشی حوزه *نفته‌المصدر* پژوهی شکل می‌گیرد. از همان ابتدا، صنایع ادبی و زیبایی‌شناسی مورد توجه بوده است. به‌دلیل نثر فنی و متکلف کتاب، پژوهش‌ها درصدد گره‌گشایی از ابهامات، هموارساختن دشواری‌های متن، و تبیین ناگفته‌هایی بودند که به نوآوری در این عرصه می‌انجامید. نمی‌توان تأثیرپذیری و الگوگیری از توضیحات یزدگردی (در ابتدای کتاب) و غلبه رویکرد وی را نادیده گرفت.

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۴۹

جدول ۱. کارنامه مقالات پیش از ۱۳۹۰

ردیف	مقاله	سال	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	«ملاحظات چند درباب تصحیح نفثه‌المصدر»	۱۳۴۸	حسن قاضی طباطبایی	نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، تبریز، ش ۸۶، پیوست کتاب نفثه‌المصدر یزدگردی
۲	«به‌دیده انصاف بنگریم»	۱۳۴۸	امیرحسن یزدگردی	دانشکده ادبیات و علوم انسانی تهران، س ۱۶، ش ۵ و ۶
۳	«مروری در کتاب نفثه‌المصدر»	۱۳۳۸	سیدمحمد راستگو	معارف، دوره ۶، ش ۱ و ۲، آبان
۴	«آرایه‌های ادبی در قلمرو نثر»	۱۳۷۵	کاووس حسن‌لی	کیهان فرهنگی، ش ۱۲۸، مرداد و شهریور
۵	«آشنایی با متن پژوهان: یزدگردی، امیرحسن (دکترای زبان و ادبیات فارسی)»	۱۳۸۲	بی‌نام	پیام بهارستان، ش ۲۸، مهر
۶	«نشر تازه نفثه‌المصدر»		مسعود تاکی	کتاب ماه ادبیات، ش ۶ (پیاپی ۷۷)، اسفند
۷	«درباب المصدر»	۱۳۸۴	محمود باقرپسند	نامه پارسی، س ۱۰، ش ۳، پاییز
۸	«خاطره‌نگاری‌های شهاب‌الدین نسوی»	۱۳۸۶	هوشنگ خسرویگی	ماه‌نامه زمانه، پیاپی ۶۴، دی
۹	«بررسی کنایه و انواع آن در نفثه‌المصدر»	۱۳۸۷	محمد صادقی	پژوهش‌نامه ادب حماسی، پیاپی ۷، پاییز و زمستان
۱۰	«نقد و بررسی زیباشناختی نفثه‌المصدر»		احمد طحان	پژوهش‌های ادبی، دوره ۵، ش ۱۹، بهار
۱۱	«درآمدی بر سخن‌آرایی و ظرافت‌های معنایی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	۱۳۸۸	احمد فاضل	پژوهش‌نامه زبان و ادبیات فارسی، س ۱، ش ۳، پاییز
۱۲	«صنعت ایهام در آفرینش سبک هتری نفثه‌المصدر»	۱۳۸۹	شبنم قدیری یگانه	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، ش ۸، تابستان
۱۳	«برخی نمودهای سبکی در نثر فنی با تأمل بر آثار برجسته»		محمد حجیت	پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی، ش ۲، زمستان

۲،۲ سال ۱۳۹۰

شروع دهه ۱۳۹۰ با انتشار مقالات در نشریه طلیعه خوبی است که انتظار پژوهش‌های ساختاری و نظام‌مند را در مخاطب ایجاد می‌کند. هنوز در همایش‌ها کتاب نفثه‌المصدر مورد توجه واقع نشده است. رویکرد متن‌محور غالب است. ناگفته نماند در مقاله «نمودهای رماتیسم در نفثه‌المصدر» (بتلاب اکبرآبادی و خزانه‌دارلو ۱۳۹۰) رویکرد نویسنده‌محوری نیز مورد توجه بوده است.

۱۵۰ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

جدول ۲. کارنامه مقالات ۱۳۹۰

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	«نگاهی تازه به ویژگی‌های زبانی و بلاغی نفته‌المصدر»	صدیقه مهربان	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، ش ۱۴
۲	«نمودهای رمانتیسیم در نفته‌المصدر»	محسن بتلاب اکبرآبادی و محمدعلی خزانه دارلو	متن‌شناسی ادب فارسی، ش ۱۱
۳	«بررسی ظرفیت‌های نمایشی نفته‌المصدر»	علیرضا پورشبانان و سعید بزرگ بیگدلی	پژوهش‌های ادبی، س ۸، ش ۳۳
۴	«فرهنگ بزرگ سخن از منظر کتاب نفته‌المصدر»	حسین علی‌قلی‌زاده	نامه فرهنگستان، س ۱۲، ش ۴

۳،۲ سال ۱۳۹۱

در این سال، ساختار روایی کتاب از چشم‌اندازی تازه مورد توجه قرار می‌گیرد. کم‌کم تکرار در موضوعات رقم می‌خورد و زیبایی‌شناسی یکی از موضوعاتی می‌شود که به دلیل نثر فنی و متکلف متن کتاب نیاز به واکاوی و پرداخت بیش‌تر را از نظر پژوهش‌گران توجیه می‌کند. موضوع مورد توجه دیگر هم چون سال قبل موضوع رمانتیسیم است؛ این تکرار در موضوع و پرداخت مجدد به آن از منظر خاص یا مبنای نظری ویژه‌ای نبوده و تحلیل کتاب با مصادیق مستخرج از منظر پژوهش‌گران صورت گرفته است. در این سال، رویکرد غالب متن‌محوری است. یک مقاله همایشی نیز منتشر شده است.

جدول ۳. کارنامه مقالات ۱۳۹۱

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	«بررسی روایت و بن‌مایه‌های داستانی در نفته‌المصدر»	محمود رنجبر و محمدعلی خزانه‌دارلو	کاوش‌نامه زبان و ادبیات فارسی، پیاپی ۲۵
۲	«نگاهی به تشبیه و کنایه در کتاب نفته‌المصدر»	فریده کریمی موغاری و سعید قنبری‌فشی	تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، پیاپی ۱۱
۳	«نفته‌المصدر از منظر رمانتیسیم»	حسین میکائیلی و ابراهیم گودرزی	تحقیقات تمثیلی در زبان و ادب فارسی، پیاپی ۱۱
۱	«توصیفات هنری در نفته‌المصدر»	رشید گل‌افشانی و محمد هنری	ششمین همایش پژوهش‌های ادبی

۴,۲ سال ۱۳۹۲

باین‌که در سال قبل یک مقاله همایشی منتشر شده است، در این سال هیچ مقاله‌ای در همایش انتشار نمی‌یابد. در این سال بررسی تطبیقی مشاهده می‌شود که پیش از این نبوده است. چشم‌انداز میان‌رشته‌ای مدنظر قرار می‌گیرد. رویکرد غالب در موضوعات این سال متن‌محوری است. رویکرد سبک‌شناسی زبان‌شناسانه در مقالات این سال برجسته می‌نماید. هم‌چنین، بحث آیات قرآن از این سال به‌صورت مستقل در کتاب *نقته‌المصدر* مورد مطالعه واقع می‌شود.

جدول ۴. کارنامه مقالات ۱۳۹۲

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۱	«نگاهی به نثر فنی برمبنای مقایسه‌ی نقشه‌المصدر و دره‌نادره»	زهرا محمدیان	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، پیاپی ۲۰
۲	«جریان سیال ذهن و انعکاس آن در نقشه‌المصدر»	سیدحامد موسوی جروکانی و مجید سرمدی	زبان و ادب فارسی، س ۵، پیاپی ۱۶
۳	«رویکردی به ایهام در نقشه‌المصدر زیدری نسوی»	عظامحمد رادمنش و ندا پازاج	مطالعات زبانی بلاغی، ش ۸
۴	«بررسی مفهومی و ساختاری آیات قرآن در نقشه‌المصدر»	مجید سرمدی و علی عابدی	پژوهش‌های ادبی - قرآنی، س ۱، ش ۴
۵	«تحلیل زبان‌شناسانه نقشه‌المصدر زیدری نسوی»	علی‌اکبر سام‌خانیانی و مصطفی ملک‌پایین	متن‌پژوهی ادبی، پیاپی ۵۸

نشریه

۵,۲ سال ۱۳۹۳

در این سال، برخلاف سال قبل، مقالات همایشی منتشر می‌شوند. هر دو مقاله همایشی در نهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ارائه شده‌اند. در این سال، زبان از منظر زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی مورد توجه است. رویکرد غالب نیز متن‌محوری است. موضوع جدیدی به چشم نمی‌خورد. هنوز نظریه‌ای مشخص و یا مبنای نظری نظریه‌محور در چهارچوب پژوهش‌ها مشاهده نمی‌شود. هم‌چنان نشریه‌ها به‌صورت پراکنده به انتشار مقالات حوزه نقشه‌المصدر اقدام می‌کنند و نشریه مشخصی را به‌صورت مرتب و منظم برای این کتاب نمی‌توان ملاحظه کرد.

جدول ۵. کارنامه مقالات ۱۳۹۳

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	ردیف	
سبک‌شناسی نظم و نشر فارسی (بهار ادب)، پیاپی ۲۳	حبیبه سپهری	«نگاهی به مضمون آفرینی و استعاره‌پردازی (مکنیه) در سبک شاعرانه نغمة‌المصدر»	۱	نشریه
زیبایی‌شناسی ادبی، پیاپی ۲۲	فریده سلامت‌نیا و سعید خیرخواه برزکی	«نگاهی تازه به نثر شاعرانه نغمة‌المصدر»	۲	
جستارهای زبانی، دوره ۵، ش ۲، پیاپی ۱۸	امید ذاکری کیش، اسحاق طغیانی، و سیدمهدی نوریان	«تحلیل ساختاری زبان غنایی (با تکیه بر نغمة‌المصدر)»	۳	
نهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	عبدالرضا شریفی	«سبک‌شناسی نحوی نغمة‌المصدر براساس زبان‌شناسی متن و زبان‌شناسی ساختار»	۱	همایش
نهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	الهام بیضا و علی‌اکبر کمالی‌نهاد	«مروری تحلیلی - انتقادی بر نغمة‌المصدر و بازخوانی چند واژه از آن»	۲	

۶،۲ سال ۱۳۹۴

به‌طور ناگهانی، افزایش قابل‌ملاحظه‌ای در انتشار و ارائه مقالات در این سال به چشم می‌خورد. فراوانی مقالات منتشرشده در نشریات با همایش‌ها برابر است. از میان یازده مقاله همایشی، پنج مقاله مشخصاً در دهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ارائه شده است. از جمله چشم‌اندازهای تازه کاربست نظریه هالییدی و حسن است و چشم‌اندازهای دیگری چون گفتمان‌کاوی، توجه به مکتب پاراناسیسم، نگاه، و روش بینامتنی قابل‌اشاره است. توجه به عنصر عاطفه و بررسی سبک نثر نیز درکنار توجه به وجوه زیبایی‌شناختی متن نغمة‌المصدر تکرار این موضوعات را در این سال نشان می‌دهد.

جدول ۶. کارنامه مقالات ۱۳۹۴

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	ردیف	
پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی، پیاپی ۲۲	مهدی دهرامی و یوسف اصغری بایقوت	«عاطفه؛ نقش و جایگاه آن در نغمة‌المصدر»	۱	نشریه
ادبیات فارسی، پیاپی ۳۰	وحید امیری یاسی‌کند و حکیمه صحابی	«بررسی درون‌مایه‌های اخلاقی در نغمة‌المصدر زیدری نسوی»	۲	
مطالعات نقد ادبی، پیاپی ۳۹	محمدعلی خزانه‌دارلو و فخری رسولی‌گروی	«بررسی ظرفیت‌های فیلم‌نامه‌نویسی نغمة‌المصدر»	۳	

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۵۳

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۴	«بررسی عناصر انسجام متن در نقشه‌المصدر براساس نظریه هالیدی و حسن»	احمد امیری خراسانی و حلیمه علی‌نژاد	متن پژوهی ادبی (زبان و ادب پارسی)، دوره ۱۹، پیاپی ۶۳
۵	«تحلیل محتوای غنایی نقشه‌المصدر»	امید ذاکری کیش	پژوهش‌نامه ادب غنایی، س ۱۳، پیاپی ۲۴
۶	«تحلیل محتوای نقشه‌المصدر نسوی»	محمد حکیم آذر	پژوهش‌نامه ادبیات تعلیمی، س ۷، پیاپی ۲۷
۷	«رمانتیسیم و رگه‌های آن در تاریخ جهان‌گشای جوینی، نقشه‌المصدر و آثار بزرگ علوی»	سیدمحمد استوار نامقی	رشد آموزش زبان و ادب فارسی، پیاپی ۱۱۳
۸	«فراهنجارهای نقشه‌المصدر»	سیدجمال‌الدین مرتضوی و عبدالله تقی‌پور	رشد آموزش زبان و ادب فارسی، پیاپی ۱۱۴
۹	«نقد و تحلیل تشبیه در نقشه‌المصدر»	محمدامیر مشهدی، حسین اتحادی، و عبدالله واثق عباسی	پژوهش‌نامه نقد ادبی و بلاغت، س ۴، ش ۱
۱۰	«نگاهی به تصویرپردازی در نقشه‌المصدر»	زهرا ریاحی زمین و صدیقه جمالی	متن‌شناسی ادب فارسی، س ۷، ش ۳، پیاپی ۲۷
۱۱	«تحلیل شناختی نقشه‌المصدر زیدری نسوی با تکیه بر سه مفهوم پرسامد (دل، غم، و روزگار)»	لیلا حر، محمدعلی خزانه‌دارلو	مطالعات زبانی بلاغی، پیاپی ۱۱
۱	«تلمیح به داستان‌های اسلامی و ایرانی در نقشه‌المصدر»	سیدمحمد امیری و عباس ایزدی سعدی	اولین همایش ملی علوم انسانی اسلامی
۲	«کاربست گفتمان‌کاوی در نقشه‌المصدر زیدری نسوی»	سمیه حاجتی و محمدعلی خزانه‌دارلو	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۳	«نگاهی بر نقشه‌المصدر از منظر پارناسیسم»	معصومه محمدنژاد	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و پژوهش‌های تطبیقی در آن
۴	«آواها و القاها در نقشه‌المصدر (نمودآوایی اندیشه)»	زهرا حبیبی‌زاده و غفار برج‌ساز	سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مطالعات زبان
۵	«اعتراض و جلوه‌های آن در نقشه‌المصدر»	زهرا حبیبی‌زاده و غفار برج‌ساز	کنفرانس ملی مطالعات هنر و پژوهش‌های علوم انسانی
۶	«بررسی اقتباسات قرآنی نقشه‌المصدر زیدری بر محور تأثیرات بینامتنی»	مهرداد نصرتی و محمدکاظم کهدویی	همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی

همایش

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۷	«بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه بلاغت اسلامی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	مرجان کامیاب	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۸	«بررسی جایگاه عنصر عاطفه در متون فنی تاریخی (از قرن شش تا پایان قرن هشت هجری)»	علیرضا محمودی	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۹	«بررسی مقایسه‌ای سبک نثر در قابوسنامه، تاریخ بیهقی، ترجمه کلیله و دمنه و نفثه‌المصدر (با تأکید بر معانی آن‌ها و اغراض نویسنده)»	قاسم صحرائی و مجتبی عباس‌آبادی	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۱۰	«بررسی و تحلیل ویژگی‌های سبکی در نفثه‌المصدر (سطوح فکری، زبانی، و ادبی)»	رضا موسی‌آبادی	دومین کنگره بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی
۱۱	«تأثیر زبان عربی بر ساختار افعال مرکب فارسی در کتاب نفثه‌المصدر»	فرزانه حاجی‌قاسمی و سمیه کاظمی نجف‌آبادی	دهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران

۷،۲ سال ۱۳۹۵

در این سال، پانزده مقاله در نشریه و هفت مقاله در همایش منتشر شده است. این‌که چه چیزی به افزایش توجه به نفثه‌المصدر در بخش نشریه نسبت به ارائه مقالات بخش همایش منجر شده، قابل تأمل است. با ملاحظه نشریات، نشریه فنون ادبی نسبت به دیگر نشریات، توالی انتشار مقاله در حوزه نفثه‌المصدر را طی شماره‌های ۱ تا ۴ داشته که در سال بعد متوقف می‌شود. در میان همایش‌ها نیز یازدهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی دو مقاله به خود اختصاص داده است. در این سال، نظریه موریس گرامون و کنش متقابل نمادین، چشم‌انداز تحلیل سلسله‌مراتبی، و رویکرد روان‌شناسی در مقالات بخش نشریات مورد توجه قرار گرفته است. رویکرد موضوعات در این سال متن‌محور، نویسنده‌محور، و بافت‌محور است. هم‌چنان موضوعات پیرامون زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی در پژوهش‌ها برجسته و در صدر است. عنصر عاطفه نیز کماکان مورد توجه است. مبحث فرم از این سال به بعد در مقالات مطرح می‌شود.

جدول ۷. کارنامه مقالات ۱۳۹۵

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۱	«بررسی تأثیر القایی واج‌آرایی در نفثه‌المصدر بر اساس نظریه موریس گرامون»	شادی احمدی و سیداحمد پارسا	ماه‌نامه علوم انسانی اسلامی، دوره ۱، پیاپی ۱۴
۲	«تأملی در کتاب شرح نفثه‌المصدر تألیف شاهرخ موسویان»	جلیل نظری	آینه میراث، دوره ۱۴، پیاپی ۵۸
۳	«نقد و بررسی کتاب نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	اکبر یحوی	مطالعات ادبیات، عرفان، و فلسفه، دوره ۲، ش ۱
۴	«تأثیرات روانی هجوم مغول بر جامعه قرن هفتم، با نگاهی به نفثه‌المصدر»	احمد امیری خراسانی و نازنین غفاری	متن‌شناسی ادب فارسی، س ۸، ش ۲، پیاپی ۳۰
۵	«تحلیل جامعه‌شناختی نفثه‌المصدر بر اساس نظریه کنش متقابل نمادین»	محمود رنجبر، محمدعلی خزانه‌دارلو، و انوش مرادی	جامعه‌شناسی تاریخی، س ۸، ش ۲
۶	«جلوه‌های آیات قرآن در نفثه‌المصدر»	اختیار بخشی، احمد نورمند، و محمدعلی خزانه‌دارلو	پژوهش‌های قرآنی در ادبیات، سال ۳، ش ۱، پیاپی ۵
۷	«روان‌شناسی شخصیت زیدری نسوی بر مبنای ابعاد درون‌گرایی و برون‌گرایی»	نسرتین کریم‌پور و محمدعلی خزانه دارلو	علوم ادبی، س ۶، ش ۱۰
۸	«سبک‌شناسی نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	فریدون طهماسبی و سولماز مظفری	فنون ادبی، س ۸، ش ۱، پیاپی ۱۴
۹	«قرینه‌پردازی در نفثه‌المصدر»	علی‌اکبر سام‌خانپانی و علیرضا باغبان	فنون ادبی، س ۸، ش ۲، پیاپی ۱۵
۱۰	«گزاره‌های انشایی در نفثه‌المصدر»	محمدعلی خزانه‌دارلو و علیرضا قاسمی	فنون ادبی، س ۸، ش ۳، پیاپی ۱۶
۱۱	«مغلطه تأثیر عاطفی در بازنمایی تاریخ (نگرشی انتقادی بر تاریخ‌نگاری شهاب‌الدین نسوی در سیرت جلال‌الدین و نفثه‌المصدر)»	حبیب‌الله عباسی و الهه عظیمی یانچشمه	متن‌پژوهی ادبی، پیاپی ۶۷
۱۲	«نسخه‌شناسی تطبیقی نفثه‌المصدر زیدری نسوی بر اساس فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی»	محمدعلی خزانه‌دارلو و بهروز سلطانی	زبان فارسی و گویش‌های ایرانی، س ۱، ش ۲

نشریه

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۱۳	«نقش موسیقی در گزینش واژگان نفثه‌المصدر»	حبیب‌الله عباسی و حجت کجانی حصار	زیان و ادبیات فارسی (دانشگاه خوارزمی)، س ۲۴، ش ۲۵، پیاپی ۸۰
۱۴	«واکاوای ساختاری و زیباشناختی نفثه‌المصدر»	فرشته محجوب	فنون ادبی، س ۸، ش ۴، پیاپی ۱۷
۱۵	«همپایگی ساخت‌های متن و آیات در نفثه‌المصدر و التوسل الی الترسل»	علی عابدی، مجید سرمدی، حسین مسجدی، و علی محمد گیتی‌فروز	پژوهش‌های ادبی - قرآنی، س ۴، ش ۴، پیاپی ۱۶
۱	«بررسی تطبیقی زیبایی‌شناسانه نفثه‌المصدر و تاریخ جهانگشا»	الهام معینیان و عطامحمد رادمش	نخستین کنفرانس بین‌المللی و دومین کنفرانس ملی هزاره سوم و علوم انسانی
۲	«بررسی توصیفی؛ نقش و انواع آن در نفثه‌المصدر»	سیده محدثه میرجعفری و محمدعلی خزانه‌دارلو	یازدهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۳	«تأثیرپذیری راوندی در راحه‌الصدر و زیدری در نفثه‌المصدر از رسایل خواجه عبدالله انصاری»	موسی پیری	کنگره بین‌المللی زبان و ادبیات
۴	«تحلیل واج‌آرایی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	یوسف علی بیرانوند و یاسر لطفی	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی
۵	«جناس در نفثه‌المصدر»	معصومه محمدنژاد	دومین همایش بین‌المللی شرق‌شناسی، مطالعات ایرانی و بیدل‌پژوهی
۶	«شگردهای بدیع تصویری در نفثه‌المصدر»	راضیه خوش‌ضمیر و محمدعلی خزانه‌دارلو	یازدهمین گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران
۷	«فرمالیسم و جادوی مجاورت در نفثه‌المصدر»	محمدعلی خزانه‌دارلو و مجید ایران‌نژاد نجف‌آبادی	همایش ملی ادبیات غنایی

همایش

۸،۲ سال ۱۳۹۶

بیست مقاله در همایش و شش مقاله در نشریه در این سال منتشر شده است. نشریه زیبایی‌شناسی ادبی بعد از انتشار دو مقاله در دو شماره از این توالی دست کشیده است. رقابت میان همایش‌ها جالب‌توجه است. تعداد دوازده مقاله به چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی و پنج مقاله به دوازدهمین دوره گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی و دو مقاله به

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۵۷

نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی اختصاص دارد. این‌که چرا و چگونه چهارمین همایش متن‌پژوهی در رقابت با دوازدهمین دوره انجمن ترویج زبان و ادب فارسی در صدر توجه قرار گرفته است، به موضوع ویژه آن یعنی نگاهی تازه به متون تاریخی در سال ۱۳۹۶ برمی‌گردد. توجه به نوستالژی که به رویکردی میان‌رشته‌ای بین ادبیات و روان‌شناسی در ارتباط با متن و مؤلف می‌انجامد در سه مقاله به چشم می‌خورد. روایت نیز در سه مقاله و عاطفه نیز در یک مقاله هم‌چنان مورد بحث است. هم‌چنین، برای اولین بار تحلیل بسامدی اشعار مطرح می‌شود. زیبایی‌شناسی نیز هم‌چنان در پژوهش‌ها برجسته است. بحث از فرم در این سال نیز مورد توجه است.

جدول ۸. کارنامه مقالات ۱۳۹۶

محل نشر	نویسنده/ نویسندگان	مقاله	شماره	سال
زیبایی‌شناسی ادبی، پیاپی ۳۱	مرجان کامیاب و سمیه محمدی	«بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه بلاغت اسلامی در نفته‌المصدر زیدری نسوی»	۱	۱۳۹۶
زیبایی‌شناسی ادبی، پیاپی ۳۲	رقیه صدرایی	«بررسی شگردهای ادبی در نثر نفته‌المصدر با تکیه بر مبانی ساختارگرایی»	۲	
ادبیات فارسی (دانشگاه آزاد مشهد)، پیاپی ۵۵	نجلا ابراهیمی طلب	«رویکردهای نوستالژیک در نفته‌المصدر و مقایسه آن با تاریخ جهانگشا»	۳	
مطالعات زبان و ادبیات غنایی، (پیاپی ۲۵)	عطامحمد رادمنش و نوشین منصورپور	«نوستالژی (غم‌باد) در "نفته‌المصدر"»	۴	
متن‌شناسی ادب فارسی، س ۹، ش ۱، پیاپی ۳۳	فیروز فاضلی و حسین یاسری	«تشبیه با تکیه بر پیوند شاعرانگی و فرم در نفته‌المصدر»	۵	
نامه فرهنگستان، س ۱۶، ش ۱	یوسف عالی و مرضیه دهقانی فیروزآبادی	«بررسی انواع فعل به اعتبار ساختار در نفته‌المصدر»	۶	
نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی	مهدی ملک‌ثابت و زهرا دهقان دهنوی	«استعاره مفهومی روزگار در نفته‌المصدر زیدری نسوی براساس نظریه زبان‌شناسی شناختی»	۱	۱۳۹۷
چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	محسن شفیع‌یافتی	«اقتباسات و بهره‌وری‌های مؤلف سمط‌العلی از صاحب نفته‌المصدر»	۲	

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۳	«بررسی ارتباط بینامتنی نفقه‌المصدور با تاریخ یمنی و ترجمه تاریخ یمنی»	فاطمه طالبی و سیده مریم روضاتیان	نهمین همایش ملی پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی
۴	«بررسی اندیشه‌های سیاسی (عدالت و خردورزی) سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه در نفقه‌المصدور»	رقیه صدرایی و زهرا قربانی‌پور	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۵	«بررسی تطبیقی دیباجه نفقه‌المصدور زیدری نسوی و تاریخ جهانگشای جوینی»	احمد محمدی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۶	«بررسی جهان‌بینی نویسنده براساس مشبه‌به در تشبیهات نفقه‌المصدور»	جمال احمدی و فاطمه دانشور	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۷	«بررسی کارکرد حذف در نفقه‌المصدور»	پدرام میرزایی و بشیر نیکدل کلاشمی	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۸	«تحلیل بسامدی شواهد شعری فارسی در نفقه‌المصدور و بازیابی منابع برخی از این اشعار»	محمدرضا بیرنگ و علی اصغر بشیری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۹	«تحلیل معنایی فعل "دادن" در نفقه‌المصدور»	خدابخش اسدالهی و نسترن پارسی‌نژاد	کنفرانس بین‌المللی ادبیات و زبان‌شناسی
۱۰	«تحول معنایی در سطح واژگان نفقه‌المصدور»	شیرین قنبری و الیاس نورایی	دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی
۱۱	«تکنیک‌هایی روایی نفقه‌المصدور»	فرشته محجوب	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۲	«حدیث نفس در نفقه‌المصدور»	حسین فقیهی و مهرناز عسگری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۳	«کاربردشناسی جملات پرسشی در نفقه‌المصدور»	مریم بختیاری	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی
۱۴	«مبالغه و اغراق در نفقه‌المصدور»	معصومه محمدنژاد و فائزه جنیدی	چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی

محل نشر	نویسنده / نویسندگان	مقاله	شماره
دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی	فراست پیروزی‌نژاد	«مغول‌ستیزی زیدری نسوی در نفثه‌المصدر»	۱۵
چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	محمد طرغه	«نفثه‌المصدر از روایت تصویری مکتوب تا رمان روایی مدرن»	۱۶
چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	حجت‌اله امیدعلی	«نفثه‌المصدر کتابی تاریخی یا ادبی جنبه‌های ادبیت در نفثه‌المصدر»	۱۷
چهارمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	رقیه صدرایی و مریم قرایی	«نگاهی روایت‌شناسانه به نفثه‌المصدر براساس نظریه روایت ژرار ژنت»	۱۸
دوازدهمین گردهمایی بین‌المللی ترویج زبان و ادب فارسی	جلال موسوی	«نمودهای عاطفه در نفثه‌المصدر»	۱۹
چهارمین همایش متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به متون تاریخی	بتول محبوبی‌زاده	«نوستالژی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی»	۲۰

۹،۲ سال ۱۳۹۷

در این سال، تعداد مقالات همایش و نشریه برابر می‌شود. در نشریات، نشریه‌ی نشرپژوهی و بهار ادب، دو مقاله به خود اختصاص می‌دهند. در همایش‌ها، برخلاف سال‌های قبل، که انجمن ترویج مقالات زیادی به خود اختصاص می‌داد، در این دوره از همایش تنها یک مقاله به آن اختصاص دارد. بیش‌ترین تعداد (سه مقاله) مربوط به نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی است. کاربست رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی و منطقی‌گفت‌وگویی / مکالمه باختین از جمله چشم‌اندازهای تازه در مقالات است. شایان ذکر است که توجه به خواننده تنها در یک مقاله به‌عنوان تنها پژوهش خواننده‌محور مطرح می‌شود. نگاه به نفثه‌المصدر به‌عنوان مرثیه نیز نگاهی تازه به‌شمار می‌رود. در این سال نیز توجه به زبان‌شناسی و زیبایی‌شناسی در صدر است و رویکرد متن‌محوری غلبه دارد. بحث از فرم در این سال نیز هم‌چون سال‌های پیش در مقالات دیده می‌شود.

جدول ۹. کارنامه مقالات ۱۳۹۷

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
تسویه	۱ «بررسی ظرفیت‌های انیمیشن‌سازی از متون کهن ادبی با تکیه بر نفته‌المصدر، یکی از ویژگی‌های جدید سبکی این متون»	احمد رضی، محمد اصغرزاده، و علی تسلیمی	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، پیاپی ۴۲
	۲ «بررسی و تحلیل تشخیص در نفته‌المصدر»	عبدالله واثق عباسی، عباس نیکبخت، و حسین اتحادی	مطالعات زبانی بلاغی، پیاپی ۱۷
	۳ «روش‌های تلفیق عبارت‌ها و اشعار عربی با متن فارسی در تاریخ جهانگشا و نفته‌المصدر»	مهسا رضایی	سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، پیاپی ۴۲
	۴ «بررسی چند ابهام و خطا در شرح یزدگردی بر نفته‌المصدر»	سیدشاهرخ موسویان	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۱، پیاپی ۴۴
	۵ «بررسی زبان شناختی نفته‌المصدر اثر شهاب‌الدین محمد زیدری با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی»	سهیلا صادقی و علی پدرام میرزایی	زبان‌شناسی اجتماعی، س ۲، ش ۳، پیاپی ۵
	۶ «بررسی نقش شگردهای کنایه‌محور در تصویرسازی براءت استهلال‌های نفته‌المصدر»	حسین حسن‌پور آلاشتی، مصطفی میرداررضایی، و راحیل محمدی ده‌عباسانی	مطالعات زبانی بلاغی، پیاپی ۱۷
	۷ «تبیین الگوی کاربرد صناعات بدیعی و بیانی در نفته‌المصدر»	حسن شامیان و سمانه جعفری	زبان و ادب فارسی، س ۷۱، پیاپی ۲۳۸
	۸ «حسرت بر گذشته» از ابن مایه‌های اصلی ادب پایداری در نفته‌المصدر»	زهرا حبیبی‌زاده و غفار برج‌ساز	ادبیات دفاع مقدس، پیاپی ۲
	۹ «شیوه‌های اقتناع خواننده در نفته‌المصدر»	نسرین فقیه ملک‌مرزبان و زهرا صابری تبریزی	پژوهش زبان و ادبیات فارسی، ش ۵۰
	۱۰ «نقدی بر شرح چند جمله در نفته‌المصدر»	منصور نیک‌پناه	نثرپژوهی ادب فارسی، س ۲۱، پیاپی ۴۳
کشف	۱ «بررسی تطبیقی شیوه‌های کاربرد آیات در رشحات الغیبیه فی تحقیق طریق الصوفیه، نفته‌المصدر، مرصاد العباد، و کشف‌المحجوب»	الهام علی جولای	کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان، ادبیات و فرهنگ
	۲ «بررسی سبک نثر شاعرانه نفته‌المصدر»	احمد نور وحیدی	اولین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مطالعات زبان و ادبیات

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۶۱

ردیف	مقاله	نویسنده/ نویسندگان	محل نشر
۳	«بررسی نفته‌المصدر براساس نظریه منطق مکالمه باختین»	الهه ملک محمدی و محمدعلی خزانه‌دارلو	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی
۴	«بررسی و تحلیل رابطه فرم و محتوا در نفته‌المصدر»	فاطمه شکر دست	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی
۵	«بلاغت در تشبیهات نفته‌المصدر»	فاطمه موسوی ثابت	اولین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی
۶	«سبک هجو زیدری نسوی در نفته‌المصدر»	محمدعلی خزانه‌دارلو و راضیه فانی	دومین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی
۷	«لحن و جایگاه و نقش آن در نفته‌المصدر»	سمیه قاسمی پور و محمدعلی خزانه‌دارلو	پنجمین همایش متن‌پژوهی ادبی نگاهی تازه به سبک‌شناسی، بلاغت، نقد ادبی
۸	«مختصات زبانی سبک خراسانی در نفته‌المصدر»	عالیه وصال شریف‌لو	اولین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مطالعات زبان و ادبیات
۹	«مرثیه جلال‌الدین در نفته‌المصدر»	محمدعلی خزانه‌دارلو و خدیجه پرستش	نخستین همایش ملی تحقیقات ادبی با رویکرد مطالعات تطبیقی
۱۰	«نگاهی نو به متنی کهن و بازخوانی نفته‌المصدر با رویکردی نوین»	زهرا پیرصوفی املشی و زهرا ریاحی زمین	سیزدهمین گردهمایی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی

۱۰،۲ سال ۱۳۹۸

تعداد مقالات همایش در این سال به یک مقاله کاهش می‌یابد و خبری از انتشار مقاله در گردهمایی انجمن ترویج نیست. ده مقاله در نشریات منتشر می‌شود. سه مقاله در شماره ۴۵ و ۴۶ نشریه نشرپژوهی انتشار می‌یابد و مابقی مقالات در نشریات دیگر به چشم می‌خورند. موضوع تصویر دیگری و جریان ایماژیسیم، رویکرد پدیدارشناسی، نشانه‌شناسی فرهنگی، نظریه سوگ، و تاریخ‌گرایی نو از جمله چشم‌اندازهای جدید در این زمینه است. شایان اهمیت است که در این سال توجه به محتوا و معنا به اندازه توجه به زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی است و ترکیبی از رویکردها یعنی متن‌محوری، مؤلف‌محوری، و خواننده‌محوری در این سال به چشم می‌خورد. موضوع فرم از سال ۱۳۹۵ هم‌چنان در بحث‌ها جریان دارد. موضوع مرثیه مجدد مورد توجه واقع می‌شود.

جدول ۱۰. کارنامه مقالات ۱۳۹۸

ردیف	مقاله	نویسنده / نویسندگان	محل نشر
۱	«ایماژیسم و تصویر بیگانه در نفثه‌المصدر»	داوودرضا کاظمی و مختار ابراهیمی	پژوهشنامه مکتب‌های ادبی، س ۳، ش ۶
۲	«تحلیلی فرمالیستی از نفثه‌المصدر»	فروغ جلیلی	ادبیات فارسی، پیاپی ۴۳
۳	«تأملی بر "درد دل"؛ تحریر نوین نفثه‌المصدر" تألیف دکتر منصور ثروت»	مهدی رضانی و غلامرضا مستعلی پارسا	تاریخ ادبیات، پیاپی ۸۴
۴	«تحلیل ابعاد ادبی و تاریخی نفثه‌المصدر نسوی با رویکرد پدیدارشناسانه»	عبدالله طلوعی آذر و زهرا نوری	متن‌پژوهی ادبی، پیاپی ۸۲
۵	«تحلیل نفثه‌المصدر از منظر نشانه‌شناسی فرهنگی»	مهدی خدادادیان و خدابخش اسداللهی	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، پیاپی ۴۵
۶	«خوانش تحلیلی نفثه‌المصدر بر مبنای تاریخ‌گرایی نو»	محمود رنجبر	متن‌شناسی ادب فارسی، س ۱۱، ش ۴، پیاپی ۴۴
۷	«کارکرد جملات معترضه عربی در نفثه‌المصدر»	سیداحمد پارسا و خدیجه محمدی	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، پیاپی ۴۶
۸	«مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی»	سکینه مرادی و زهرا ریاحی زمین	نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان سابق)، دوره ۲۲، پیاپی ۴۶
۹	«نگاهی مجمل با دیدی ساختارگرایانه بر نفثه‌المصدر زیدری»	ابوالفضل غنی‌زاده	قند پارسی، س ۲، ش ۴
۱۰	«واکاوای نمودهای مبارزه و پایداری در نفثه‌المصدر»	عنایت‌الله شریف‌پور، محمدصادق بصیری، و طاهره افتخاری	ادبیات پایداری، پیاپی ۲۱
۱	«مقتضای حال در نفثه‌المصدر»	صدیقه درستی و مجتبی صفرعلیزاده	پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه زبان و ادبیات ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی)

نشریه

همایش

۱۱،۲ سال ۱۳۹۹

در این سال برخلاف سال قبل، تعداد مقالات همایشی به پنج مقاله افزایش می‌یابد. تعداد مقالات نشریه نسبت به سال قبل به سه مقاله کاهش می‌یابد. در مجموع، تعداد مقالات سال پیش‌رو، نسبت به سال قبل، سیر نزولی داشته است. موضوعات جدید نیز کاهش یافته است و

نقد و آسیب‌شناسی کارنامه ... (سارا ذبیحی و محمدعلی خزانه‌دارلو) ۱۶۳

نظریه توصیف‌شناسی، سوررنالیسم، و اصول همکاری گرایس چشم‌اندازهای تازه این سال هستند. در میان همایش‌ها، یک مقاله در پانزدهمین دوره گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی به چشم می‌خورد. توجه به آیات و احادیث موجود در *نقته‌المصدر* و نقد تطبیقی این کتاب با دیگر کتب کماکان در موضوعات دیده می‌شود.

جدول ۱۱. کارنامه مقالات ۱۳۹۹

محل نشر	نویسنده / نویسندگان	مقاله	شماره	جلد
نقد و نظریه ادبی، س ۵، ش ۲، پیاپی ۱۰	احمد احمدی شیخ‌نر	«توصیف و انواع آن بر پایه نظریه توصیف‌شناسی با تکیه بر <i>نقته‌المصدر</i> شهاب‌الدین محمد خرندزی زیدری نسوی»		۱
سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، پیاپی ۵۳	محمدرضا صالحی مازندرانی، مختار ابراهیمی، و محمد شهریاری	«بررسی و تصحیح چند لغزش در <i>نقته‌المصدر</i> بر اساس سبک نویسنده»	۲	
ادب فارسی، دوره ۱۰، ش ۲، پیاپی ۲۶	حسین قربان‌پور آرانی و حمزه محمدی ده‌چشمه	«شگردهای اقتباس و اثرپذیری از آیات و احادیث در <i>نقته‌المصدر</i> »	۳	
چهارمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان و ادبیات ملل	سارا فیض‌الهی	«نقد سوررنالیسم در کتاب <i>نقته‌المصدر</i> »	۱	۲
پنجمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات زبان، ادبیات، فرهنگ، و تاریخ	نعمت منصوری، ندا زحمتکش، و نگار مرادپی	«مجاز در <i>نقته‌المصدر</i> »	۲	
چهارمین همایش بین‌المللی زبان و ادبیات فارسی	میترا قاطع	«اسهاب و اطناپ در دو نثر روایی <i>نقته‌المصدر</i> و دره نادره»	۳	
چهارمین کنفرانس بین‌المللی زبان، ادبیات، تاریخ، و تمدن	سیمین موحد	«آرایه تشخیص در <i>نقته‌المصدر</i> نسوی»	۴	
پانزدهمین گردهمایی بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران	سمیه قربان‌پور دلیوند و محمدعلی خزانه‌دارلو	«واکاوی کارکردهای بلاغی و منظورشناختی حاصل از نقض اصول همکاری گرایس در <i>نقته‌المصدر</i> »	۵	

۳. آسیب‌شناسی مقالات

۱،۳ عناوین کلی، مبهم، نارسا یا مشابه

عناوین مقالات نفثه‌المصدرپژوهی بدین قرار است: بدون آغازگر ۵۰ مقاله، با کلمه «بررسی» ۳۰ مقاله، با کلمه «تحلیل» ۱۷ مقاله، با کلمه «نقد» ۵ مقاله، با عبارتهایی نظیر «تأثیر»، «واکاوی»، «سبک / سبک‌شناسی»، و «نمود» هرکدام ۳ مقاله، با عبارتهای «کارکرد / کاربردشناسی»، «مروری...»، «رویکردی...»، و «تأمل» هرکدام ۲ مقاله و با عبارتهای «جلوه»، «کار بست»، «تبیین»، «آشنایی با»، «درآمدی بر»، «در باب»، و «نقش» هرکدام ۱ مقاله. استفاده از این عبارات در عنوان مقاله علمی - پژوهشی، زائد و آسیب محسوب می‌شود (بنگرید به باوانپوری ۱۳۹۹). در حوزه نفثه‌المصدرپژوهی برعکس است؛ این عبارات، به شماری از پژوهش‌ها یاری رسانده است تا از کلی، مبهم، و تکراری بودن خارج شوند.

به‌عنوان مثال، مقاله «ایماژیسم و تصویر بیگانه در نفثه‌المصدر» (کاظمی و ابراهیمی ۱۳۹۸)، که عنوانی بدون آغازگر دارد، مخاطب را دچار این ابهام می‌سازد که منظور دقیق از «بیگانه» چیست و به‌دلیل مفرد ذکرشدن کلمه بیگانه، بعد از تصویر بیگانه، بحث تصویرشناسی ره‌یافت ادبیات تطبیقی به‌ذهن مخاطب متبادر می‌شود که با تصویری بیگانه مواجه است یا بیگانه‌ای که تصویر می‌شود؛ لذا بهتر بود عنوان مقاله با آغازگرهایی چون «تحلیل / خوانش ایماژیستی از تصویر بیگانگان در نفثه‌المصدر» یا بدون آغازگر به‌صورت دقیق تحت عنوان «تصویر بیگانگان در نفثه‌المصدر از منظر ایماژیستی» انتخاب می‌شد. مقاله «بلاغت در تشبیهات نفثه‌المصدر» خواننده را دچار ابهام می‌سازد که با بررسی تشبیهات کتاب نفثه‌المصدر از منظر بلاغت، آن‌طور که رایج است، مواجه است یا در تشبیهات این کتاب بلاغت ویژه‌ای مطرح است که محقق قصد دارد این ایده را کشف کند و نشان دهد. باتوجه‌به این‌که مقاله مذکور، از نوع همایشی و کوتاه است، با انتخاب چنین عنوان کلی و مختصری پژوهش از دقت و شفافیتی که متوجه هدف و یا موضوع پژوهش باشد دور می‌ماند.

اگرچه عنوان مقاله باید محدود، محصور، جدید، مفید، مختصر، واضح، و جذاب باشد (باوانپوری ۱۳۹۹: ۲۹۱، ۲۹۲)، نباید به‌واسطه این معیارها به انتخاب عنوان لطمه وارد کرد. این‌که عباراتی نظیر «نگاهی به»، «پژوهشی در زمینه»، و ... (رضی ۱۳۹۴: ۶۰) مناسب نیستند، می‌تواند نسبی باشد و در برخی مقالات انتخاب آن‌ها از عدم انتخابشان بهتر باشد؛ دو مقاله «بررسی و تحلیل تشخیص در نفثه‌المصدر» و «آرایه تشخیص در نفثه‌المصدر نسوی» هر دو

عنوانی کلی دارند و یکی با آغازگر و دیگری بدون آغازگر است، ولی هم‌چنان دقیق و جزئی و شفاف نیستند؛ در مقاله اول تشخیص از منظر علم بیان و بدیع مورد تحلیل واقع شده، درحالی‌که در مقاله دوم بیش‌تر به ذکر نمونه‌ها پرداخته شده است. مقاله دوم بیش‌تر از نوع آموزشی و تحلیل کمی یا بسامدگیری از نوع سبک‌شناسی آماری است. لذا محقق پژوهش اول برای این‌که از خلط مقاله خود با دیگر مقالات اجتناب ورزد، بهتر است عنوان دقیق‌تری برگزیند و محقق مقاله دوم نیز بهتر است با عباراتی چون توصیف کمی آرایه تشخیص و مصادیق آن، عنوان خود را دقیق و مشخص‌تر کند. هم‌چنین، برای مقاله «مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی» نیز بهتر بود عنوان دقیق‌تری انتخاب شود؛ به‌طور مثال به نظریه سوگ که مبنای نظری پژوهش است در عنوان اشاره می‌شد.

شایسته است که در صورت انتخاب عبارات توضیحی، عنوان مقالات با عباراتی هرچه دقیق‌تر، شفاف‌تر، و فشرده‌تر ادا و انتخاب شوند. البته این مورد درخصوص عناوین بدون عبارات توضیحی - توصیفی نیز اهمیت دارد. وقتی محقق دست به انتخاب عبارات توضیحی در آغاز یا پایان عنوان می‌زند، بهتر است این عبارات ابتدایی یا انتهایی را دقیق و درست و شفاف انتخاب کند. از طرفی در برخی عناوین اختصار آسیب می‌زند و آن‌ها را به ورطه تکرار و کلی‌نگری / کلی‌گویی می‌اندازد و از طرفی دیگر، استفاده از عبارات ابتدایی و انتهایی توضیحی و معرف در صورت تکراری و غیردقیق بودن، به جزئیاتی که لازم است اشاره نمی‌کند و مجدداً عنوان در ورطه کلی، مختصر، مبهم، و تکراری بودن گرفتار می‌آید.

۲,۳ پراکندگی، بی‌دقتی، نارسایی، عدم انسجام در برخی بخش‌های مقاله

صلاح نویسنده در آن است که نوشته خود را بیش از یک بار، با فاصله‌گیری از آن، به‌عنوان خواننده بخواند تا سستی‌ها، نقص‌ها، پراکندگی‌ها، و آشفتگی‌ها را ترمیم کند (نجفی ۱۳۷۴: ۸۸). لذا لازم است که انسجام و نظام مطالب و رسایی در متن در خوانش پایانی پژوهش پیش از ارسال یا انتشار تدقیق گردد.

در مقاله ابراهیمی‌طلب (۱۳۹۶)، در برخی بخش‌ها ضعف نوشتاری وجود دارد؛ تیرهای اصلی و فرعی در برخی بخش‌ها برجسته نیستند و در باقی بخش‌ها برجسته شده‌اند. در اندکی از بخش‌ها پاراگراف به‌صورت ناقص آغاز می‌شود و در متن نیز اغلاطی وجود دارد که از ویرایش و بازبینی بی‌نیاز نیست:

سبک‌شناختی پیدا می‌کند. این اصطلاح از آسیب‌شناسی روانی «psychopathology» وارد ادبیات شده است و نقد روانکاوی، بررسی این مفهوم را در آثار ادبی برعهده از جمله کتب تاریخی دیگر، که مقارن با کتاب *نقشه‌المصدر* تألیف شده، تاریخ جهانگشای علامک جوینی است (۱۳۳، ۱۳۴).

در قسمت تحلیل، ذیل برخی تیتراها فقط نمونه‌ها و شاهدمثال‌ها ذکر شده و توضیح و تحلیلی بابت آن ارائه نشده است (برای آگاهی از نمونه تیتراها، بنگرید به در توصیف روزگار غدار، در وصف قلم، در وصف جنگجویان جنگ‌گریز، در سوگ سلطان جلال‌الدین، جملات خبری در معنای یأس و حسرت، جملات پرسشی در اغراض نومیدی، حسرت و آرزو و پند). این مقاله درصدد مقایسه دو کتاب بوده که از میان شاهدمثال‌ها، ۴۲ مورد از *نقشه‌المصدر* و تنها ۱۴ مورد از *تاریخ جهانگشا* است. این نمونه‌ها در بخش‌های اندکی با هم مقایسه شده‌اند و از صفحه ۲۳ تا ۳۲ دیگر خبری از کتاب *تاریخ جهانگشا* نیست. تنها در بخش‌های ابتدایی تحلیل (ص ۸-۲۳) نمونه‌هایی از *تاریخ جهانگشا* آورده می‌شود و بعد از آن به‌صورت غیرمقایسه‌ای، تنها *نقشه‌المصدر* در مرکز توضیح قرار دارد. در بخش نتیجه‌گیری، مجدداً توضیحی در مورد هرکدام ذکر می‌گردد و *تاریخ جهانگشای* فراموش شده یادآوری می‌شود.

در مقاله مهربان (۱۳۹۰) پیشینه محذوف است و حتی در بطن مطالب مقدمه نیز گنجانده نشده و جمله‌ای هم مبنی بر تازگی یا خلاً پژوهش در این زمینه مطرح نگاشته است که این برخلاف ساختار مقاله علمی - پژوهشی است. آسیب دیگر، توصیف مثال‌ها و تکیه بر وجهه آموزشی به‌جای تحلیل است. در ابتدای مباحث مطرح‌شده بعد از مقدمه، سخن از «تکرار» و در ذیل آن «سجع» به‌میان می‌آید. مبنای نظری دقیقی طرح‌اندازی نمی‌شود. سپس نمونه‌هایی از کتاب *تاریخ جهانگشا* و *مرزبان‌نامه* با تیتراهای برجسته ملاحظه می‌شود که محقق درصدد اثبات بیش‌تر بودن سجع در *نقشه‌المصدر* نسبت به دو کتاب مذکور است. هدف و ضرورت این مقایسه با تیتراهای برجسته در مقاله دقیقاً توجیه نشده است؛ در مقاله حاضر نه بسامد لازم در این خصوص گرفته شده که ادعای برجسته‌تر بودن تکرار در *نقشه‌المصدر* نسبت به *تاریخ جهانگشا* و *مرزبان‌نامه* قابل مشاهده و پذیرش باشد و نه شواهد و نمونه‌ها به حد کافی برای چنین ادعایی ارائه شده‌اند. درمقابل، آغاز بررسی *نقشه‌المصدر* بدون این‌که تیترا مجزایی هم‌چون تیتراهای پیش‌گفته داشته باشد، به‌نظر قابل ایراد است. دیگر آسیب موجود در این مقاله، تعداد منابع مورد استناد در ساختار یک مقاله علمی - پژوهشی است؛ ۵ منبع برای یک مقاله علمی - پژوهشی درج گردیده است. با کنار گذاشتن ۳ کتاب *نقشه‌المصدر*، *تاریخ جهانگشا*، و *مرزبان‌نامه*،

که نمونه‌ها از آن‌ها استخراج شده، در مقاله به ۲ منبع یعنی فنون بلاغت و صناعات ادبی همایی و سبک‌شناسی بهار استناد شده است. اگر محقق به تبیین مبانی نظری و تحلیل به‌جای توصیف می‌پرداخت، به مراجع بیش‌تری نیاز پیدا می‌کرد و ضرورت مراجعه به آن‌ها برجسته می‌شد.

هم‌چنین، در مقاله صدرایی و قرایی (۱۳۹۶)، در بخش پیشینه می‌توان کپی - پیست‌شدن متن را از سایت ویکی‌پدیا ملاحظه کرد؛ در بخشی از چکیده نیز این خطا موجود است. در نتیجه می‌توان به خطاهایی چون شتاب‌زدگی در نوشتن بخش پیشینه یا کل مقاله، غفلت از سابقه پژوهش، حذف یا طرد پژوهش‌های موجود جهت پوشاندن ضعف تکراری بودن موضوع، سطحی‌نگری و سطحی‌نگاری، و ... اشاره کرد.

به‌رغم وجود بخش مجزا تحت عنوان پیشینه و روش پژوهش در مقاله موسوی (۱۳۹۶)، به پیشینه‌ای اشاره نمی‌شود، اما با تصریح این نکته که «همان‌طور که گفته شد در بررسی متون فنی، توجه به صنایع و آرایه‌هایی که متن را از صورت مرسل به حالت فنی کشانده‌اند، رویکرد غالب بوده است. بر همین اساس، عمده پژوهش‌های صورت گرفته درباره زیدری نیز ناظر به کیفیت فنی و صنایع ادبی آن است (ر.ک. صادقی ۱۳۸۷؛ فاضل ۱۳۸۸؛ طحان ۱۳۸۷)» (موسوی ۱۳۹۶: ۱۰۲۱۴)، تنها به ذکر نام سه محقق در پرانتز اکتفا می‌شود. خواننده تصور می‌کند که نکته پیش گفته ارجاعی درون متنی به قولی از محققان است، در صورتی که اشاره به نمونه پژوهش‌هایی است که در زمینه صنایع ادبی صورت پذیرفته‌اند.

با بررسی مقاله کامیاب و محمدی (۱۳۹۶) تحت عنوان «بررسی تطبیقی انواع بینامتنیت ژنت با نظریه بلاغت اسلامی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی» می‌توان این عنوان را عیناً در سال ۱۳۹۴ در بخش همایش‌ها به اهتمام کامیاب ملاحظه کرد. محقق مقاله اخیر را بازخوانی و در بخش‌هایی تغییر حاصل کرده و در نشریه منتشر کرده است. این به شیوه‌نامه نشریه برمی‌گردد که لازم بوده است در پیشینه به این موضوع اشاره گردد، یا خیر.

۳,۳ ضعف و نقص در پیشینه پژوهی و پیشینه‌نگاری

در پژوهش علمی، «بررسی پیشینه بحث در واقع یک مرور محققانه است و تا آنجا باید پیش رود که پیش‌زمینه تاریخی مسئله را روشن کند و جایگاه تحقیق شما در میان پژوهش‌های انجام شده مشخص شود» (فتوحی ۱۳۹۶: ۱۳۶). لذا باید ارتباط پژوهشی که قرار است انجام شود، با دیگر پژوهش‌های نزدیک، واکاوی و جنبه‌های پنهان‌مانده یا پاسخ داده نشده شکافته شود تا بدین وسیله نوآوری و تازگی کار نیز مشهود گردد.

یکی از آسیب‌های جدی در زمینه نفته‌المصدر پژوهی مربوط به بخش پیشینه است که منجر به آسیب‌هایی در جست‌وجوی دقیق منابع و استناد به آن‌ها و تکرار موضوعات و یافته‌ها شده است. گزارش نکردن پیشینه تحقیق یا گزارش ناقص آن به حساب ناتوانی یا پنهان‌کاری پژوهش‌گر گذاشته می‌شود، لذا حتی اگر پژوهشی درباره موضوع تحقیق منتشر نشده، بهتر است پژوهش‌هایی که مرتبط و مشابه آن یا نزدیک به موضوع تحقیق هستند گزارش شوند (رضی ۱۳۹۴: ۶۴). البته دلایلی چون بی‌دقتی، شتاب‌زدگی در تدوین و آماده‌سازی مقاله، آشفتگی مطالب، نبود مرجع قابل‌استناد نیز در این ضعف دخیل هستند. ذکر این نکته اهمیت دارد که در شماری از پژوهش‌ها، که پیشینه دچار آسیب و ایراد شده، اهمیت و ضرورت پژوهش نیز اشاره نشده یا توجیه و تبیین نگشته است.

با بررسی مقالات، کاستی‌های ذیل آسیب‌شناسی پیشینه به چند دسته تقسیم می‌شوند:

الف. فقدان پیشینه در بخش مجزا و یا ذیل مطالب مقدمه یا دیگر بخش‌ها (بنگرید به محجوب ۱۳۹۵؛ رادمنش و منصورپور ۱۳۹۶؛ قدیری‌یگانه ۱۳۸۹؛ میکائیلی و گودرزی ۱۳۹۱؛ محمدیان ۱۳۹۲؛ مهربان ۱۳۹۰؛ سپهری ۱۳۹۳؛ صدراپی ۱۳۹۶؛ کریمی موعاری و قنبری فشی ۱۳۹۱؛ صادقی ۱۳۸۷؛ گل‌افشانی و هنری ۱۳۹۱؛ فاضل ۱۳۸۸؛ طحان ۱۳۸۷؛ حجت ۱۳۸۹).

ب. جاگذاشتن یا عدم ذکر شماری از سوابق نزدیک و مرتبط با پژوهش (بنگرید به شریف‌پور و دیگران ۱۳۹۸؛ جلیلی ۱۳۹۸). در پژوهش مرادی و ریاحی زمین (۱۳۹۸) تحت عنوان «مرثیه زیدری نسوی درباری یا شخصی» در بخش پیشینه اشاره‌ای به مقاله «مرثیه جلال‌الدین در نفته‌المصدر» (خزانه‌دارلو و پرستش ۱۳۹۷) نشده است. البته بررسی نفته‌المصدر از چشم‌انداز نظریه سوگ مسبوق به سابقه نیست، اما اشاره به پژوهش پیشین، که درخصوص مرثیه است، اهمیت دارد. در مقاله «توصیف و انواع آن برپایه نظریه توصیف‌شناسی با تکیه بر نفته‌المصدر شهاب‌الدین محمد خرندزی زیدری نسوی» (احمدی شیخ‌نر ۱۳۹۹) به مقاله گل‌افشانی و هنری (۱۳۹۱) اشاره‌ای نشده است، اما از نگاه انتقادی در پیشینه برخوردار است.

پ. ذکر فهرست‌وار شماری از سوابق بدون توضیح (بنگرید به حکیم‌آذر ۱۳۹۴؛ عالی و دهقانی فیروزآبادی ۱۳۹۶؛ فقیه ملک‌مرزبان و صابری تبریزی ۱۳۹۷؛ حبیبی‌زاده و برج‌ساز ۱۳۹۷).

ج. ذکر جملات مختصر در تأکید تازگی تحقیق یا فقدان پژوهش بدون اشاره به هیچ سابقه نفته‌المصدر پژوهی (بنگرید به سرمدی و عابدی ۱۳۹۲؛ طلوعی‌آذر و نوری ۱۳۹۸؛ محمودی ۱۳۹۴).

د. توصیف سوابق مربوط به مطالعه دیگر کتب یا نمونه‌ها در یک زمینه بدون اشاره به پژوهشی در مورد *نقته‌المصدر* (بنگرید به پارسا و محمدی ۱۳۹۸؛ صادقی و میرزایی ۱۳۹۷؛ عابدی و دیگران ۱۳۹۵؛ رضایی ۱۳۹۷؛ امیری خراسانی و علی‌نژاد ۱۳۹۴؛ خدادادیان و اسداللهی ۱۳۹۸؛ ابراهیمی طلب ۱۳۹۶؛ امیری خراسانی و غفاری ۱۳۹۵).

ه. مشابه‌نویسی: در بخش پیشینه مقاله ذاکری کیش (۱۳۹۴: ۱۰۱) می‌توان مطالب مشابهی را دید که در پیشینه مقاله ذاکری کیش و دیگران (۱۳۹۳: ۱۱۳) مندرج بوده است (بنگرید به بهار، یان ریپکا، صفا، زرین‌کوب، رزمجو، شمیس). علاوه بر آن، محقق مذکور، به مقاله خود به‌عنوان پیشینه اشاره‌ای نمی‌کند.

کاستی‌های فوق ممکن است ناشی از کم‌دقتی، شتاب‌زدگی، یا تازه‌انگاری پژوهش در پیشینه‌پژوهی و پیشینه‌نگاری باشد. نکته قابل‌اهمیت دیگر این است که پیشینه‌نگاری‌ها اکثراً، غیرانتقادی هستند. مسلم است که در صورت مطالعه ناقص یا نادیده‌گرفتن تلاش‌های پیشینیان، کاستی‌های مذکور به تازگی مسئله، که در مقایسه با یافته‌های سایرین و سوابق موجود سنجیده می‌شود (رضی ۱۳۹۱: ۱۵)، آسیب می‌رساند.

۴,۳ مبنای نظری ضعیف و ناقص یا فقدان چهارچوب نظری

از جمله آسیب‌هایی که در کاربست نظریه‌های ادبی در تحقیقات معاصر برشمرده‌اند می‌توان به نداشتن شناخت دقیق و درست از نظریه‌ها و مبانی آن‌ها، بی‌توجهی به بسترهایی که این نظریه‌ها در آن‌ها بالیده‌اند، نادیده‌گرفتن واقعیت‌ها، انتخاب نادرست نظریه‌ها، و ناتوانی در ترکیب نظریه‌ها اشاره کرد (امن‌خانی و علی‌مددی ۱۳۹۱). این آسیب‌ها در حوزه *نقته‌المصدر* پژوهی خیلی برجسته نیست؛ زیرا در این حوزه به نظریه‌های کمی توجه شده و رویکرد سنتی غالب است. یکی از علل تکرار در پژوهش‌ها در خصوص موضوع، تحلیل، یافته‌ها، و نتیجه‌گیری بی‌توجهی به نظریه‌ها، نقدها، و مبانی نظری برخاسته از آن‌هاست. غایت مقاله علمی - پژوهشی، نتایج نو به‌هم‌راه چشم‌انداز نوشت؛ اذعان به یافته‌های تازه از جنس شاهد‌مثال‌ها یا افزودن توضیحاتی جدید بر شاهد‌مثال‌های قبلی در قالب یک کتاب آموزشی نیز قابل‌انتشار است. لذا رعایت ساختار علمی - پژوهشی در مقالات ضروری است. نظریه‌ها می‌توانند سطوح پنهان متن را، که از چشم دور مانده، روشن سازند یا زاویه‌ای جدید را در متن کشف کنند. کاربست نظریه‌ها و نقدها چهارچوب مشخصی به ساختار مقاله می‌دهد و به

پژوهش‌گر در عدم تخطی آن یاری می‌رساند تا گرفتار سلیقه، علاقه، تعصب، خودمرکزبینی، و ... نشود و تفهیم مطلب را درست و دقیق رقم بزند. بنابراین، یکی از آسیب‌های حوزه‌نقشه‌المصدرپژوهی، مقاومت در برابر نظریه‌ها، طرد آن‌ها، و بی‌توجهی به آن‌هاست، به‌رغم کاربرد و جنبه کاربردی که می‌توانند در مقالات داشته باشند. این امر موجب شده چهارچوب نظری، متشکل از تعاریف و گردآوری آرای بزرگان و ... گردد و مقدمات توضیح نمونه‌های معرفی شده در تحلیل محسوب شوند و رویکرد آموزش‌محوری غالب گردد.

محوریت و غلبه متن نیز عاملی تصادفی یا محصول انتخاب محقق پس از آغاز پژوهش نیست، بلکه به مرحله‌گزینش متن بازمی‌گردد؛ یعنی آگاهی روش‌شناختی محقق از جایگاه متن موجب می‌شود گزینش متن روی‌دادی هم‌زمان با شکل‌گیری مسائل تحقیق باشد و در برخورد با نظریه به‌طور کامل تسلیم مسیرهای تعیین‌شده آن نشود (محمدی کله‌سر ۱۳۹۲: ۵۱). در نتیجه، آسیب نظریه‌زدگی نیز کاهش می‌یابد. در این میان، این نکته را نباید از یاد برد که نظریه‌محوری، در صورتی که به تن‌پوشی برای متن مبدل شود یا متن را به ماده خامی برای کاربست مطلق و صرف نظریه و نمایش آن مبدل گرداند، به آسیب نظریه‌زدگی می‌انجامد.

در موضوعات حول محور زیبایی‌شناسی و بلاغت و زبان‌شناسی، تحلیل‌های بدون مبنای نظری یا رویکرد نقد و نظریه مشخص، اغلب به نتایج و داده‌هایی مشابه خاتمه یافته‌اند. در پژوهش‌های سال‌های اخیر می‌توان ملاحظه کرد که به تدریج از رویکردهای متن‌محور حول موضوعات زیبایی‌شناسی و دستور زبان کاسته می‌شود و گونه‌ای تعادل در موضوعات و رویکردها شکل می‌گیرد. گویا محقق این حوزه دریافته است که گفتنی‌ها گفته شده و تکرار مکررات هم صورت پذیرفته است؛ در نتیجه این تنگنا، محقق به‌اجبار و به‌ضرورتی تحمیل شده، باید دست به پژوهشی تازه (با موضوع تازه یا چشم‌انداز تازه یا روش تازه) بزند تا در جامعه پژوهشی و نشریات پذیرفته شود. به‌نظر می‌رسد محققان این حوزه با دیدگاهی علیه نظریه‌محوری دست به انتخاب آگاهانه متن می‌زنند و تلاش آن‌ها جهت‌دادن به پژوهش برخلاف مسیرهای منتهی به رویکردهای نقد و نظریه است. در صورتی که آسیب‌گزینش و بررسی با معیارهای غیرروشن‌مند مانند علاقه محقق، اهمیت یک متن در ادبیات فارسی، و ... با ورود نظریه به پژوهش کاهش می‌یابد و «در این حالت، مسیر پژوهش و سؤال‌ها و مسائل آن براساس جهت‌گیری و اهداف نظریه تعیین می‌شود، نه ظرفیت‌های احتمالی نهفته در متن و پیش‌فرض‌ها و انتظارات پژوهش‌گران از آن» (همان).

در سال‌های اخیر، انبوهی از مقالات نقد ادبی در نشریه‌ها منتشر می‌شوند که ساختاری دوباره دارند؛ در بخش اول به معرفی یک نظریه می‌پردازند و در بخش دوم نظریه را بر یک متن ادبی اعمال می‌کنند. درحقیقت، آنچه بیش از هر چیز به «بیمارگونگی» این روش منجر شده، «تصادف» در گزینش نظریه و متنی است که موضوع مقاله است. در این گونه مقالات هیچ صدایی از نویسنده به گوش نمی‌رسد و «صدای» منتقد در پشت قاعده‌ها و فرمول‌های از پیش تعیین‌شده آن نظریه خاص خاموش می‌شود (عمارتی مقدم ۱۳۸۸: ۲۱۵). آسیب دیگر نفی‌المصدرپژوهی بی‌توجهی به نظریه‌ها و مقاومت در برابر آنهاست که منجر به تسلط رویکرد آموزش‌محوری شده است. «نظریه‌ها، معرفت‌بخش هستند. آشنایی با هر نظریه، چشم‌انداز تازه‌ای به موضوع پیش روی شما می‌گشاید و رویکرد متفاوت و پرسش‌های تازه‌ای برای‌تان مطرح می‌شود» (فتوحی ۱۳۹۶: ۱۳۳). لذا مسلم است که می‌توان نظریه‌هایی را که قابلیت مطالعه و خوانش نفی‌المصدر از منظر آنها وجود داشته باشد، مدنظر قرار داد تا چشم‌اندازهای کاویده‌نشده موردتوجه قرار گیرد.

۵,۳ متن‌گشایی به جای متن‌پژوهی؛ توصیف به جای تحلیل برپایه مصادیق و

شاهدمثال‌ها

تحلیل مطالعه اجزای گوناگون یک کل و کوشش در راه توصیف روابط و مناسبات متقابل آنهاست (سمعی گیلانی ۱۳۷۴: ۹۳). درخصوص ارتباط بین مبانی نظری و تحلیل متن، می‌توان دو رویکرد متن‌محور و نظریه‌محور را در پژوهش‌های حوزه نفی‌المصدر از هم بازشناخت. در رویکرد متن‌محور، به دلیل اهمیت محوری گزینش متن، نتایج این‌گونه پژوهش‌ها بیش‌تر بر ساخته‌ویژگی‌های متن گزینش شده است (محمدی کله‌سر ۱۳۹۲: ۵۰). در مقالات حوزه نفی‌المصدرپژوهی در نتیجه دشواری و تکلف متن کتاب، محقق بخش‌ها و مصادیقی از کتاب را گزینش کرده و با برجسته‌کردن نکاتی از توضیحات یا تحلیل‌های خود، نتایجی را برمی‌شمارد که گره از ابهام متن می‌گشاید. این متن‌گشایی سبب غلبه رویکرد سستی آموزشی و توصیفی - توضیحی در این حوزه و باعث ضعف مقالات از نظر ساختار علمی - پژوهشی می‌شود. به‌طور مثال، مقالات مربوط به موضوع فرم، در سایه سبک‌شناسی و سطوح سه‌گانه زبانی، ادبی، و فکری بیش‌تر به اغراض آموزشی متمایل است تا روش‌های جدید سبک‌شناسی و نقد سبک‌شناسانه.

نکته حائز اهمیت دیگر، نوع نمونه‌گیری در پژوهش‌هاست. پاتن در بحث از استراتژی‌های نمونه‌گیری غیرتصادفی مبتنی بر هدف، انواعی را ذکر می‌کند که از میان آن‌ها، نمونه‌گیری قضاوتی (محقق براساس نظریه یا معرفت علمی تحقیق به گزینش نمونه‌ها مبادرت می‌ورزد) و نمونه‌گیری دست‌یافتنی (ملاک در دست‌رس بودن یا حاضر و آماده بودن نمونه برای ورود به تحقیق است) در پژوهش‌های حوزه نفته‌المصدر پژوهی ملاحظه می‌شود (ایمان ۱۳۹۶: ۲۰۸). محقق نمونه‌هایی که جلب توجه می‌کنند، نمونه‌هایی که خصیصه‌های مشترک دارند، نمونه‌هایی متمایز یا نادر و منحصر به فرد و نمونه‌های منطبق با معیارهای تحقیق را برمی‌گزیند یا نمونه‌های سهل‌الوصول را، که دم‌دست و مشهودتر هستند، گزینش می‌کند. برای مثال، مقاله صدرایی (۱۳۹۶) تحت عنوان «بررسی شگردهای ادبی در نثر نفته‌المصدر با تکیه بر مبانی ساختارگرایی»، جدای از آن‌که در تیتربندی نامنظم است و اشکالات دیگری که در انسجام مطالب و ساختار کلی دارد، از ضعف در مبانی نظری رنج می‌برد؛ به این صورت که با کنار هم چیدن پاراگراف‌هایی درباره دیدگاه صورت‌گرایان، برجسته‌سازی، قاعده‌افزایی، گونه‌های سه‌گانه ادبی و دیدگاه شفیع کدکنی به جای پرداخت مستقیم و دقیق روی ساختارگرایی به عنوان مبنای نظری، از ساختارگرایی تنها به صورت تزیینی در عنوان بهره می‌برد، بدون مشخص کردن تیتربندی راه‌نما بلافاصله وارد بحث بدیع می‌شود، مهم‌تر از همه این‌که بعد از آرایه‌هایی نظیر سجع، جناس، ایهام، تشبیه، استعاره، کنایه، و... به چند خط تعریف با ارجاع درون‌متنی از کتاب‌های پیش‌کسوتان بلاغت بسنده کرده و شواهد متن را لیست کرده است. بدون هیچ توضیح و تحلیلی به آموزش آرایه می‌پردازد.

مقاله‌های رادمش و منصورپور (۱۳۹۶) و کریمی موغاری و قنبری فشی (۱۳۹۱) نیز از جمله نمونه‌هایی هستند که در قسمت تحلیل به‌عنوان بخشی از ساختار پژوهش ذیل تیتربندی توضیحاتی آورده‌اند که روایتی از ماجرای مربوط به آن نمونه است. آسیبی که در این پژوهش هم‌چون پژوهش‌های دیگر حوزه نفته‌المصدر پژوهی قدهلم کرده، استخراج نمونه‌هایی است که محقق در طول خواندن کتاب به آن‌ها دست یافته و از منظر او مهم و تازه تلقی شده و یا در توضیحات خود چشم‌اندازی جدید دیده که دست به تدوین مقاله زده است. در صورتی که هدف غایی و ضروری یک پژوهش علمی ایجاد نتایجی تازه و ارائه دستاوردها و یافته‌هایی نو است که ضمن آن از پرداختن به موضوعی تکراری، که به نتایج مشابهی ختم می‌شود، اجتناب گردد. صدای نویسنده بین شاهد مثال‌ها شنیده نمی‌شود و کم‌تر نشانی از دیدگاه نویسنده‌گان و تحلیل یا توضیح آن‌ها جز در مقدمه و نتیجه‌گیری یافت می‌شود.

۶,۳ ضعف و نقص در کمیت و کیفیت منابع و مرجع‌شناسی

اهتمام در تسلط بر پیشینه تحقیق و آگاهی حاصل از آن «در گرو ردیابی و شناخت دقیق منابع است. می‌بینید که مرجع‌شناسی و شیوه دست‌رسی به منابع مؤثرترین اصل در پژوهش دانشگاهی است» (فتوحی ۱۳۹۶: ۱۳۷). در نفته‌المصدر پژوهی به این امر بسیار کم توجه شده است. غالب منابع مورد استفاده به کتب استادان پیش‌کسوتی چون شمیسا، شفیع کدکنی، خانلری، بهار، صفا، همایی، کزازی، خطیبی، و ... برمی‌گردد. در منابع کم‌تر از پژوهش‌های حوزه نفته‌المصدر نامی دیده می‌شود؛ زیرا این ضعف ابتدا به پیشینه پژوهی برمی‌گردد.

به آسیب‌های محذوف‌بودن پیشینه در ساختار و متن پژوهش، توصیف به‌جای تحلیل و نتیجه‌گیری سطحی در مقاله سپهری (۱۳۹۳)، ضعف و نقص منابع را نیز باید افزود. تنها هفت منبع در این مقاله ذکر شده که یکی از آن‌ها خود کتاب نفته‌المصدر است و دو کتاب معانی و بیان (همایی؛ علوی‌مقدم) است. این منابع، از منابع شماری از مقالات همایشی نیز کم‌تر بوده است.

مقاله احمد طحان و احمد فاضل در منابع و پیشینه اغلب مقالات (در مقالاتی که پیشینه آن‌ها ذکر شده) به چشم می‌خورد (برای آگاهی از نمونه‌ها، بنگرید به واثق عباسی و دیگران ۱۳۹۷؛ مشهدی و دیگران ۱۳۹۴؛ شامیان و جعفری ۱۳۹۷؛ فاضلی و یاسری ۱۳۹۶؛ کریم‌پور و خزانه‌دارلو ۱۳۹۵؛ و ...). می‌توان گونه‌ای الگو در مقالات بعد از سال ۱۳۹۰ ملاحظه کرد؛ به‌نظر می‌رسد مقالات پیش از سال ۱۳۹۰ و توضیحات یزدگردی در مقدمه کتاب، الگویی برای مقالات بعدی حوزه نفته‌المصدر پژوهی شده است، طوری که می‌توان موضوعات سبک نثر فنی، زیبایی‌شناسی، و زبان‌شناسی را به‌وضوح مشاهده کرد. هم‌چنین، می‌توان سایه سنگین سبک‌شناسی شمیسا در سه سطح ادبی، زبانی، و فکری را در موضوع‌گزینی و روش تحلیل و بررسی مقالات ملاحظه کرد. به‌نظر می‌رسد خلأ منبعی، که شامل مقالات سامان‌دهی شده باشد، به این آسیب‌ها دامن زده است. لذا در انجام پژوهش لازم است به منابعی که مقاله‌های پژوهشی را فهرست کرده‌اند و نیز به نمایه‌های مقاله‌های علمی و سال‌نامه‌های مروری مراجعه شود؛ زیرا در یافتن منابع یاری می‌رسانند (فتوحی ۱۳۹۶: ۱۳۸).

۴. پی‌آمد؛ آموزش محوری، هم‌پوشانی، کاهش نوآوری، و ابداع موضوعات یا یافته‌ها

حوزه نفته‌المصدر پژوهی به آموزش محوری دچار است؛ این امر از پویایی، نوآوری، و ابداع مسائل تازه در ساختار مقالات علمی - پژوهشی و دانشگاهی می‌کاهد. هدف تحقیقات

آموزش محور، که مبتنی بر جست‌وجو در نتیجه تحقیقات دیگران برای عرضه مناسب و مؤثر یافته‌های آنان به مخاطبان است، آموزش و اطلاع‌رسانی یافته‌های علمی است و کارکرد اصلی آن توزیع علم است؛ نه تولید علم (رضی ۱۳۹۴: ۲۸، ۲۹). می‌توان تحقیقات مسئله‌محور را در مقابل تحقیقات موضوع‌محور نیز قرار داد. در تبعات موضوع‌محور، پژوهش‌گر به جای مواجه شدن با مسئله (مانعی ژرف، مشخص، روشن، واحد، و قابل‌رصد برای متخصصان مرتبط با آن)، با مشکل (مانعی سطحی، کلی، مبهم، مرکب، و قابل‌رؤیت برای عموم) درگیر می‌شود (همان: ۲۹؛ فتوحی ۱۳۹۶: ۱۳۰). کسی که بر موضوع اشراف داشته باشد، می‌تواند پرسش تازه طرح کند و مسئله خود را طرح‌ریزی کند. نوآوری و اصالت ابداع ارتباط مستقیم و تنگاتنگی با پیشینه پژوهش و تحقیقات گذشتگان دارد. البته «نوآوری عرصه‌های مختلفی دارد؛ از جمله بهبود روش‌ها و رویکردها، ارائه دیدگاه‌های نو، طبقه‌بندی‌های تازه، کشف یا تولید ابزارهای پژوهشی جدید، و الگوهای بدیع و نظریه‌های نو و ...» (رضی ۱۳۹۴: ۶). لذا کاوش دقیق و درست پیشینه به نوآوری و ابداع در پژوهش علمی یاری می‌سازند.

موضوع مقاله «نوستالژی در نفثه‌المصدر زیدری نسوی» (محبوبی‌زاده ۱۳۹۶)، مشابه پژوهش‌های ابراهیمی‌طلب، رادمنش، و منصورپور است. این مقاله به نتایجی مشابه و نزدیک به مقاله دوم دست می‌یابد و تنها در یک جمله تفاوت در نتایج دیده می‌شود، درحالی‌که مقاله رادمنش و منصورپور (۱۳۹۶) تأکید داشته که نوستالژی گذشته‌گرای فردی در نفثه‌المصدر برجسته‌تر از دیگر انواع نوستالژی است، پژوهش محبوبی‌زاده بر این نتیجه تأکید ورزیده که نوستالژی جمعی در نفثه‌المصدر بیش‌تر و برجسته‌تر است. در این بخش می‌توان دریافت که آسیب انتخاب‌ها و گزینش‌های دل‌خواهی، سلیقه‌ای، و توضیح دریافت‌های شخصی چگونه می‌تواند نمونه‌ها را به هر سمتی بکشاند. با این نتایج، خواننده دچار تردید و ابهام نسبت به مقاله و درنهایت متن کتاب می‌شود که در صورت بسامدگیری کدام نوع نوستالژی با بررسی دقیق‌تری برجسته است. این معضل، محدود به موضوع نوستالژی نمی‌شود و در دیگر موضوعات از جمله زیبایی‌شناسی و زبان‌شناسی نیز به چشم می‌خورد.

مطابق آسیب‌های شناسایی شده، به نظر می‌رسد متن محوری در نفثه‌المصدر پژوهی، مروج و حمایت‌گر آموزش محوری است. بهتر است برای متمایل شدن به سمت مسئله‌محوری و خروج از موضوع محوری، به نظریه‌ها و نقدها توجه داشت، اما همان‌طور که امن‌خوانی (۱۳۹۶: ۹۷) تصریح می‌کند، نسبت میان نظریه و متن زمانی منطقی (غیراقتدارگرایانه) خواهد بود که نخست استقلال متن در مقابل نظریه حفظ شود و دیگر این‌که انتخاب متن صرفاً برای تأیید و تصدیق

درستی نظریه نباشد. لذا محققان در صورتی که بینابین و متعادل پیش بروند، هم می‌توانند چشم‌اندازهای تازه‌ای را نمودار سازند و هم از آسیب نظریه‌زدگی بپرهیزند.

۵. راه‌کار پیش‌نهادی

ابتدا لازم است به نشریاتی که بیش از یک مقاله در حوزه نفثه‌المصدر پژوهی منتشر کرده‌اند، اشاره کرد: *بهار ادب* (۷ مقاله)، *متن‌شناسی ادب فارسی* (۵ مقاله)، *متن‌پژوهی ادبی* (۴ مقاله)، *نثرپژوهی ادب فارسی* (۴ مقاله)، *مطالعات زیبایی‌بلاغی* (۴ مقاله)، *فنون ادبی* (۴ مقاله)، *زیبایی‌شناسی ادبی* (۳ مقاله)، *زبان و ادب فارسی* (۲ مقاله)، *پژوهش‌های ادبی - قرآنی* (۲ مقاله)، *پژوهش‌های نقد ادبی و سبک‌شناسی* (۲ مقاله)، *پژوهش‌های ادبی* (۲ مقاله)، *رشد آموزش زبان و ادبیات فارسی* (۲ مقاله)، *نامه فرهنگستان* (۲ مقاله).

در مجموع، ۵۱ نشریه در انتخاب محققان جهت ارسال مقاله مدنظر بوده‌اند. به‌جز نشریات فوق، دیگر نشریات به‌صورت پراکنده و نامنظم اقدام به انتشار مقاله کرده‌اند. فقدان توالی انتشار و محدود و متمرکز نبودن نشریات به مطالعه کتبی مثل *نفثه‌المصدر* موجب سردرگمی محققان و آشفتگی در انتخاب موضوع و نشریه می‌شود که به‌دنبال آن، معضل تکراری و کلی بودن مقالات در نتیجه بی‌اطلاعی محققان و نشریات از دیگر پژوهش‌ها رخ می‌دهد. همان‌طور که انتخاب موضوع نگاهی تازه به متون تاریخی، سبب افزایش ارائه مقالات حوزه نفثه‌المصدر پژوهی در همایش‌ها می‌گردد، به‌نظر می‌رسد تخصیص ویژه‌نامه‌ها در برخی شماره‌ها و دوره‌ها در نشریات به این کتاب می‌تواند مفید باشد. هم‌چنین، پژوهش‌هایی حول روش‌شناسی، آسیب‌شناسی، و نقد نقد و مطالعاتی نظیر پژوهش حاضر، در کاهش تکرار، هم‌پوشانی محتوایی و آشفتگی مقالات مثمر خواهد بود. ایجاد نشریه‌ای با محور متون نشر فنی نیز بسیار حائز اهمیت خواهد بود؛ زیرا تخصیص کردن زمینه در نشریه‌ای جدید و تمرکزگرایی سبب می‌شود سامان‌دهی و انتشار دستاوردهای تازه و ساختار درست علمی - پژوهشی در مقالات رعایت شود. لذا، پژوهش حاضر پیش‌نهاد ایجاد نشریه‌ای علمی - پژوهشی با زمینه متون نشر فنی / متکلف / مصنوع را اجتناب‌ناپذیر و مثمر می‌داند. ضمن این‌که ویژه‌نامه‌ها نیز سهم به‌سزایی در جلب توجه محققان به این زمینه خواهند داشت.

در انتخاب موضوع و مسئله پژوهشی در حوزه نفثه‌المصدر پژوهی شیوه‌های مسئله‌یابی مثل توجه به آشفتگی و ناقص بودن اطلاعات، متناقض بودن پژوهش‌های قبلی، طرح پرسش‌های متعدد درباره یک پدیده ادبی، و ... در ادبیات به محقق یاری می‌رساند (رضی ۱۳۹۴: ۴۷-۵۴).

پژوهش حاضر نیز ضرورت پرداخت به مسئله مورد مطالعه را براساس معیارها و ملاک‌های پیش‌گفته دریافته و به چنین مهمی اهتمام ورزیده است.

بعد از آسیب‌هایی که در گستره نفثه‌المصدر پژوهی شناسایی و نقد شد، در تأمل و بررسی راه‌کارهای برون‌رفت از آسیب‌ها و پی‌آمدهای پیش‌آمده، پژوهش حاضر پیش‌نهاد تجدید چاپ و بازنشر کتاب *نفثه‌المصدر* را به‌عنوان یکی از پیش‌نهادهای خود معرفی می‌کند؛ این پیش‌نهاد از نوع آموزشی - پژوهشی است. می‌توان در قالب یک طرح با همکاری جمعی از استادان و پژوهش‌گران یا تحت راهنمایی استادان در قالب رساله یا پایان‌نامه به بازخوانی *نفثه‌المصدر* براساس شرح‌ها و تصحیح‌های موجود (از جمله تصحیح ارزش‌مند یزدگردی به‌عنوان مرجع اصلی و کتب ثروت، موسویان، شاه‌مرادیان، و قنبری فشی) و دستاوردهای مستخرج از مقالات این حوزه پرداخت. بدین صورت که اطلاعات آموزشی مندرج در مقالات استخراج گردد و با اطلاعات نسخ و تصحیح‌ها در کنار هم بررسی و بازخوانی گردد، تا بتوان به تصحیح تازه که شامل اطلاعات زبانی، ادبی، و فکری کتاب باشد، دست یافت.

پیش‌نهاد موضوعاتی چون پژوهش تطبیقی بین *نفثه‌المصدر* و کتب دیگر بررسی‌های میان‌رشته‌ای بین ادبیات و رشته‌هایی چون روان‌شناسی و ...، که به خوانش خواننده‌محور *نفثه‌المصدر* یاری رساند، به‌کارگیری روش‌های فرامطالعه، فراتقد، فرانظریه، فراگفتمان، و ... در ارزیابی انتقادی و آسیب‌شناسی پژوهش‌ها و همایش‌ها و نشریه‌ها، شناسایی پژوهش‌گران پرکار، و انتقال داده‌های این حوزه به دامنه علم‌سنجی در مقال و مجال دیگری مفید خواهد بود. تلاش پژوهش حاضر در سامان‌دهی و ارزیابی انتقادی مقالات، مقدمه پیش‌نهادهایی است که ذکر شد. مخاطبان با چنین مقاله‌شناسی‌هایی به وضعیت و ماهیت پژوهشی یک زمینه پی می‌برند و در ارتقای علمی - پژوهشی می‌کوشند.

۶. نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر با هدف بررسی کارنامه نفثه‌المصدر پژوهی و نقد آسیب‌شناسانه مقالات این حوزه، ضمن شناسایی، گردآوری، و سامان‌دهی مقالات ۱۴۰ مقاله استخراج شد. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی، تحلیل داده‌ها کمی - کیفی، روش گردآوری داده‌ها منابع کتاب‌خانه‌ای و اسنادی، و رویکرد مدنظر انتقادی بوده است. در سال ۱۳۹۶، آمار مقالات همایش‌ها به‌خاطر محور موضوعی آن‌ها افزایش می‌یابد و کاهش قابل‌ملاحظه‌ای در انتشار مقالات در نشریات

به چشم می‌خورد. برعکس در سال ۱۳۹۸، تعداد مقالات همایشی به یک مقاله کاهش می‌یابد. نثر متکلف کتاب سبب گردیده است محققان به مباحث زیبایی‌شناسی، زبان‌شناسی، و سبک‌شناسی نثر فنی توجه ویژه نشان دهند. لذا تکرار در موضوعات مربوط به زمینه‌های پیش‌گفته، منتقد را به این پرسش وامی‌دارد که هر یک چه نوآوری و نتایج تازه‌ای حاصل کرده‌اند. با نقد و بررسی مقالات، یکی از برجسته‌ترین ضعف‌ها، مربوط به پیشینه‌پژوهی و پیشینه‌نگاری بوده که این ایراد به آسیب‌های دیگری دامن زده است؛ ضعف و نقص در منابع، مبنای نظری ضعیف و مقاومت در برابر نظریه‌ها، توصیف به‌جای تحلیل، و کلی‌شدن عنوان از آن جمله است. این آسیب‌ها به غلبه رویکرد آموزشی و موضوع‌محوری در پژوهش‌ها انجامیده است و پی‌آمدهایی چون کاهش نوآوری و ابداع و افزایش تکرار و هم‌پوشانی در موضوعات و یافته‌ها را به دنبال داشته است. در پایان، مطالعات تطبیقی *نقشه‌المصدر* با دیگر کتب و بررسی‌های میان‌رشته‌ای چون رشته‌های روان‌شناسی که به خوانش خواننده‌محور *نقشه‌المصدر* یاری رساند و به‌کارگیری روش‌های جدید بررسی هم‌چون فرانقد، فراگفتمان، فرامطالعه، فرانظریه، و ... جهت انجام پژوهش‌های مقاله‌شناسی، آسیب‌شناسی، و نقد ساختاری و محتوایی برای شناسایی و رفع شماری از آسیب‌ها پیش‌نهاد گردیده است.

کتاب‌نامه

- امن‌خانی، عیسی (۱۳۹۶)، «اقتدار نظریه در پژوهش‌های ادبی معاصر (نگاهی آسیب‌شناختی به نسبت متن و نظریه در پژوهش‌های نظریه‌محور)»، *نقد ادبی*، س ۱۰، پیاپی ۳۸، ۹۷-۱۲۰.
- امن‌خانی، عیسی و مونا علی‌مددی (۱۳۹۱)، «درد یا درمان: آسیب‌شناسی کاربرد نظریه‌های ادبی در تحقیقات معاصر»، *پژوهش‌های ادبی*، س ۹، پیاپی ۳۶ و ۳۷، ۵۱-۷۵.
- ایمان، محمدتقی (۱۳۹۶)، *فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی*، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بابازاده اقدم، عسگر و حسین خانی کلفای (۱۳۹۲)، «نقدی بر شیوه مقدمه‌نویسی مقالات رشته ادبیات فارسی (نمونه موردی: *مجله ادبیات فارسی دانشگاه آزاد خوی*)»، *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، س ۱۳، ش ۲، ۱۵-۲۸.
- باوان‌پوری، مسعود (۱۳۹۹)، «آسیب‌شناسی عنوان‌های مقاله‌های *مجله شعرپژوهی* از شماره ۱ تا شماره ۴»، *شعرپژوهی*، س ۱۲، ش ۲، پیاپی ۴۴، ۲۹۰-۲۹۷.
- خافی، مرضیه و دیگران (۱۳۹۱)، «آسیب‌شناسی مقالات حوزه فردوسی و شاهنامه در دهه هفتاد»، *جستارهای ادبی*، پیاپی ۱۷۷، ۱-۲۴.

۱۷۸ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱

خرندزی زیدری نسوانی، شهاب‌الدین محمد (۱۳۹۹)، *نقشه‌المصدر*، تصحیح و توضیح امیرحسین یزدگردی، تهران: توس.

رضی، احمد (۱۳۹۱)، «پژوهش‌های مسئله‌محور در مطالعات ادبی»، *فنون ادبی*، س ۴، ش ۱، پیاپی ۶، ۱۳-۲۶.

رضی، احمد (۱۳۹۴)، *روش‌ها و مهارت‌های تحقیق در ادبیات و مرجع‌شناسی*، تهران: فاطمی.

زارع، ساجد، امین نظری تریزی، و محمد خاقانی اصفهانی (۱۳۹۸)، «ارزیابی و نقد مقالات حوزه تصویرسازی ادبی»، *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*، س ۱۹، ش ۸، ۲۲۵-۲۴۵.

سمیعی گیلانی، احمد (۱۳۷۴)، *آیین نگارش*، تهران: نشر دانشگاهی.

عمارتی مقدم، داوود (۱۳۸۸)، «بحران نقد: تصادف نظریه و متن»، *نقد ادبی*، س ۲، ش ۸، ۲۱۵-۲۱۹.

فتوحی رودمعجنی، محمود (۱۳۹۶)، *آیین نگارش مقاله پژوهشی (ویراست سوم)*، تهران: سخن.

گلباف، کاظم، ابوالقاسم قوام، و محمد تقوی (۱۳۹۷)، «آسیب‌شناسی در مقاله‌های فارسی ناصرخسر و پژوهی از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۹۳»، *جستارهای نوین ادبی*، پیاپی ۲۰۲، ۷۱-۹۶.

گوکسیک، کارن (۱۳۸۴)، «فرایند ذهنی و عینی مقاله‌نویسی»، *ترجمه مسعوده میرزایی، پژوهش و حوزه*، پیاپی ۲۳ و ۲۴، ۲۰۹-۲۲۲.

محمدی کله‌سر، علیرضا (۱۳۹۲)، «گزینش متن و روش‌شناسی مطالعات ادبی»، *نقد ادبی*، س ۶، پیاپی ۲۳، ۳۷-۵۸.

محمدی کله‌سر، علیرضا (۱۳۹۷)، «نقد کاربرد نظریه ادبی در مقالات پژوهشی (با تأکید بر روایت‌شناسی ساختارگرا)»، *نقد ادبی*، س ۱۱، پیاپی ۴۲، ۱۴۹-۱۷۲.